

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม

THE ROLE OF MONKS ON THE BUDDHISM PROPAGATION IN
DONTHOOM DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

พระวุฒิกัทร อาทโร (สระทองแพ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม

พระวุฒิกัทร อาทโร (สระทองแพ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE ROLE OF MONKS ON THE BUDDHIST PROPAGATION IN DONTHOOM DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

PHRAWUTTHIPAT ĀDARO (SRATHONGPHAIR)

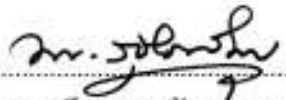
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

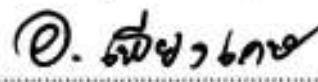

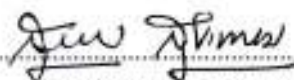
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอคอนคม จังหวัดนครปฐม” เป็น ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

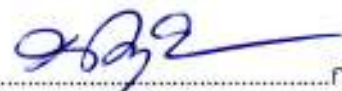

(พระสุธีธรรมานันท์/ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิกัทรธาดา, ดร.)

.....กรรมการ
(รศ.พิเศษ ดร. อติศร เพียงเกษ)

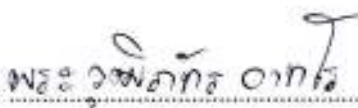

.....กรรมการ
(ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

.....กรรมการ
(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	ประธานกรรมการ
	พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.	กรรมการ
	อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต	กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระวิมลภัทร อาทโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม
ผู้วิจัย	: พระวุฒิกัทร อาทโร (สระทองแพ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.) : พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ., พธ.บ., ศศ.ม., รป.ม.(การจัดการความขัดแย้ง) : อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต พธ.บ., ร.บ., M.A., Ph.D.(Pol. Sc.)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มี วัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ดำเนินการวิจัยกับกลุ่มพระสงฆ์ในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๖๗ รูป ได้มาโดยวิธีสุ่ม ตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล ภาคนาม และแบบสอบถามความคิดเห็น การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติร้อยละสำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับระดับความคิดเห็น และใช้การทดสอบด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) สำหรับหาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปร โดยใช้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิจัย พบว่า

๑. บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า พระสงฆ์มีการปฏิบัติงานด้านการศึกษาอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๗๒$) และเมื่อ จำแนกเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมนั้น พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา นักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ มีความสัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐาน การวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้

๓. ผลการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ที่อุทิศตนเพื่อการพระศาสนายังมีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร พระสงฆ์ที่จะเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนายังขาดภูมิความรู้และประสบการณ์ในการเผยแผ่ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะได้ ทักษะ ลีลาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ยังมีอยู่น้อย รูปแบบที่ใช้ในการเผยแผ่ยังขาดวิวัฒนาการให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของสังคม ขาดการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระศาสนา พระสงฆ์ทำอยู่องค์เดียว

๔. ข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม **ด้าน การศึกษาอบรม** ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถเผยแผ่ได้ถูกต้อง ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ ควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม เริ่มสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ด้วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และกัน ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจารย์ความประพฤติตลอดถึงฝ่ายปกครองก็ต้องดูแลพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด **ด้านการเทศนา** ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ควรมีเวทีสำหรับให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสแสดงธรรมบ้าง ควรมีการพัฒนาแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ และ**ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา** ควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่านี้ และในการเผยแผ่ควรสอดแทรกวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชนบทด้วย

Thesis Title : The Sanga's Role and Buddhism Propagation in Donthoom District, Nakhonpathom Province

Researcher : PhraVutthipat Artaro (Srathongphair)

Degree : Master of Arts [Buddhist Management]

Thesis Supervisory Committee

- : Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom, B.A., M.A., Ph.D., (Pol. Sc.)
- : Phramaha Boonlert Indapañño, Asst.Prof., B.A., M.A., M.P.A. (Conflict Management)
- : Dr.Yuttana Praneet B.A., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)

Date of Graduation : March 31, 2013

ABSTRACT

The objectives of this Mixed Method Research. The Qualitative Research and quantitative research has three main objectives are : 1) to study the Sangha's role and Buddhism propagation in Donthoom District, Nakhonpathom Province. 2) to study the relationship between personal factors the Sangha's role and Buddhism propagation in Donthoom District, Nakhonpathom Province and 3) to study the problems and suggestions of the Sangha's role and Buddhism propagation in Donthoom District, Nakhonpathom Province. Conducted with a group of clergy in Donthoom district, 267 is obtained by a simple random sampling method. Data collection tools included an interview. Form field and questionnaire. Analysis of data from the questionnaires were analyzed by using SPSS percent for the general information of the respondents mean and standard deviation for the comment and using the chi-square (χ^2) test for relationships between variables by statistical significance level of 0.05.

The research results :

1. role of Buddhist side revelation monk flat the Buddhism in Donthoom District, Nakhonpathom Province meet that ; the Buddhist monk has work side Education training, by the overall image is in many level ($\mu = 3.72$), and when separate be lay meet that every have the practice is in many level.

2. The relationship between personal factors the Sangha's role and Buddhism propagation in Donthoom District, Nakhonpathom Province found that age,

year, educational religious student background, educational ordinary background and educational background relationship which accept hypothesis all set.

3. The interview. Monks dedicated to religion is also small compared to the population. Clergy to a Buddhist missionaries to the lack of knowledge and experience to solve the problem of propagation of a particular skill moves in the propagation of Buddhism, who served a few missionaries. The propagation model used in the absence of evolution to keep pace with the progress of society. Lack of support from other government agencies. Related to the propagation of religion. Priests do the same.

4. Suggestion in the revelation flat the Buddhism in the Donthoom District, Nakhonpathom Province Education training. Should increase training for monks and Buddhism and more. So that the priest can celebrate properly. Foundation should be established to prepare for the mission specifically. Personnel should provide more propaganda. The missionaries began to team together in groups, share and learn each other. Should have training in Arizona during a meeting with a probation officer is required to attend strictly to the clergy should be given a chance to preach the new version. Have the opportunity to practice and preach on several occasions. There should be a forum for the priests had a chance to preach it. Propagation model should be developed to date to avoid boredom. There should be provision of adequate resources for the mission. And religious activities. There should be more support for Buddhism. And to spread the culture and lifestyle intervention in rural areas with

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ. และอาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณอาจารย์ พระครูปริมาบุรุษ, รศ.ดร., พระมหาสม กลยาโณ, ดร., พระมหาโยตะ ปยุตโต, ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น และอาจารย์วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

อนึ่ง ขอขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ พระวิสุทธิภัทรธาดา, Ph.D. และ รศ. (พิเศษ) ดร. อดิสร เพียงเกษ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วยเมตตาอนุเคราะห์ที่เป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณ พระศรีธีรวงค์ เจ้าคณะอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ที่อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยและให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในการวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทียนดัด เพื่อนหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ ให้ความช่วยเหลือทั้งเป็นกำลังใจให้กันตลอดมา

ขอขอบพระคุณพระราชาขีริยาลังการ ที่อนุเคราะห์สถานที่วัดไร่ขิงให้เป็นสถานที่ศึกษา ซึ่งทำให้นิสิตได้มีสถานที่เรียนและศึกษาหาความรู้อย่างเต็มที่จนสำเร็จตามหลักสูตรการศึกษา

ขอขอบพระคุณ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, พระครูวิมลญาณวิฑน (เหมียน ญาณธโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม และพระครูนนทสิริคุณ (สุต), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ที่ได้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในการวิจัย

สุดท้ายนี้ ความดีใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอปปบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พี่ๆน้องๆ รวมทั้งคณะญาติโยม ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ซึ่งเป็น ผู้สนับสนุนทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ตลอดจนผู้ที่คอยช่วยเหลือในงานเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ทุกท่านทุกคน เทอญ

พระวุฒิกัทร อาทโร

๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๙)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๐)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับสังคมไทย	๑๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเผยแผ่	๔๒
๒.๔ ข้อมูลคณะสงฆ์อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม	๕๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๔
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๖
๓.๒ ประชากร	๖๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๒
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๒
๔.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	๗๕
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล	๗๙
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของ พระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	๘๕
๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์	๘๗
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๙๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๙๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๐
บรรณานุกรม	๑๐๒
ภาคผนวก	๑๑๐
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๑๑
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๑๗
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient)	๑๒๐
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๒๒
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๒๕
ภาคผนวก ฉ ตารางเครซีเมอร์แกน	๑๓๑
ภาคผนวก ช แบบสัมภาษณ์และรูปผู้ให้สัมภาษณ์	๑๓๓
ภาคผนวก ซ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์	๑๓๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ แสดงจำนวนประชากรในการวิจัย	๖๖
๔.๑ แสดงจำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๓
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๗๕
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรม	๗๖
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการเทศนา	๗๗
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๗๘
๔.๖ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ	๗๙
๔.๗ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา	๘๐
๔.๘ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๘๑
๔.๙ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	๘๒
๔.๑๐ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๘๓
๔.๑๑ สรุปสมมติฐานการวิจัย	๘๔
๔.๑๑ ปัญหา อุปสรรค จำนวนและร้อยละต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	๘๕
๔.๑๒ ข้อเสนอแนะ จำนวนและร้อยละต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	๘๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม	๕๓
๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๖๕
๔.๑ สรุปแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบวย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ปัญจนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ปัญจนิบาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม / ชื่อ / หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ชื่อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้า ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลาคิดใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาด้านสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นส่วนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกเกื้อกูลต่อการปกครอง และการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท ที่รับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนักซึ่งมีจำนวนเกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์นอกจากนั้นชุมชนในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นชุมชนเล็ก ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศประมาณร้อยละ ๙๐ ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ ๑๐ เท่านั้น ที่มีอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น ในประเทศไทยจึงมีชุมชนส่วนใหญ่ที่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยหลัก และมักจะมีวัดตั้งอยู่ในใจกลางราษฎร์ในหมู่บ้านจึงมีวัดเป็นแหล่งศูนย์กลางสำหรับการสมาคม หรือการดำรงชีวิตทางสังคมและศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังวัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือกิตติของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านที่รองไปจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้จะเห็นได้จากการที่คนไทยได้อุทิศตนให้กับวัดทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน และทรัพย์สินจำนวนเงินที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ ๗ ถึงร้อยละ ๘๔ ของรายจ่ายภายในครอบครัว วัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่นเป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน เป็นโรงเรียน เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน เป็นสถานที่พักผ่อนและศูนย์กลางการกีฬา เป็นที่เก็บศพ เป็นต้น วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคง และเสริมสร้างต่อการบริการในด้านสวัสดิการของรัฐ วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่มาก^๑

พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากนักวิชาการนำความรู้ รู้จักทรัพยากรและแรงงานมาใช้อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ การใช้หลักวิชา และความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่ประสิทธิภาพสูงและอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยการนำเอา

^๑ข้อมูลจาก “การกระจายอำนาจ” , เข้าถึงเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๔, <http://www.thaipost.net/sunday/070210/17554>.

ทรัพยากรตามธรรมชาติ ความรู้ ความสามารถตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยและให้เกิดความเสียหายหรือสูญเปล่าน้อยที่สุด การสร้างความเจริญในลักษณะนี้ จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนร่วมได้แน่นอน^๒

การศึกษาแก่คนยากจนก็เป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนเป็นศูนย์กลางของศึกษาชุมชน และพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนาองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง คือวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิต ศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ^๓

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทยเป็นงานที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำ หรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย การให้คำแนะนำทางจิตใจเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ ส่วนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนควรปฏิบัติตนประการแรกคือต้องเป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความรวดเร็วของข้อมูล ข่าวสาร พุทธศาสนิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขมีศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้อง ประการที่สองพัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษอบรมและส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีสรีรภาพจิตใจที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ประการที่สามคือ ต้องส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน ประการที่สี่ต้องส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนาจิตสำนึกในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ตื่น ผู้รู้และผู้เบิกบานอยู่เสมอ ประการที่ห้าต้องให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงการของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนพระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษา แนะนำ

^๒สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : พาสโก, ๒๕๒๔), หน้า ๖๓.

^๓พินิจ ลาภธนานนท์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓๐.

และการให้กำลังใจ ประการที่หกต้องช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมียุทธศาสตร์ในการแก้ไข ปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของ พระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทาง แห่งการดับทุกข์และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์และประการสุดท้ายต้อง ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดิน ธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำ ชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์ แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาด้านจิตใจการพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประชาชน พระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง คณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่มเพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้าง ชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้อง ชี้นำทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้าน แนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทาง ด้านจิตวิญญาณ อันเป็นการชักนำ แนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะ สงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็นรูปแบบแล้ว ระบบการจัดการ การบริหาร ชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อยๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น^๕

อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่และบทบาทตามที่ได้รับหลังจากการแต่งตั้งเป็นพระ สังฆาธิการแล้ว ประชาชนผู้ที่ได้นำกุลบุตรไปบวชด้วยนั้นย่อมตั้งความหวังไว้สูงหรือย่อมมีความ คาดหวังค่อนข้างสูงในการที่จะอบรม กล่อมเกลাজิตใจกุลบุตรผู้บวชแล้วให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมตั้งตนเหมาะสม ไม่ประพฤติดิฉิลกัธธัมม นอกจากนั้นพระสังฆาธิการถือว่าเป็นพระสงฆ์ ธรรมดารูปหนึ่งซึ่งมาจากการแต่งตั้ง เมื่อท่านอยู่ในวัดกัจจวัตรที่กระทำอยู่อย่างมากมาย เนื่องจากว่า ท่านจะต้องทำหน้าที่สองอย่างพร้อมกัน คือ เป็นเจ้าอาวาสปกครองพระและสามเณรภายในวัดแล้ว ท่านต้องทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและดูแลความเรียบร้อยภายในเขตปกครองด้วย เรียกได้ว่าการ พัฒนา ๒ อย่างไปพร้อมๆ กัน

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ว่ามียุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรหรือไม่ ซึ่งการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทในด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

^๕อภิชาติ พันธเสน, พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือก ใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๖.

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ใน ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษาอบรม ด้านการเทศนา และด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรของผู้ตอบแบบสอบถามไว้ ๒ ประเภทย่อยด้วยกัน ดังนี้

๑) **ตัวแปรต้น** คือ ปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ

๒) **ตัวแปรตาม** คือ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรม ด้านการเทศนา และด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๖๗ รูป^๕ ๓ ตำบล ประกอบด้วย

๑. ตำบลห้วยด้วน ๑๒๔ รูป
๒. ตำบลสามง่าม ๗๓ รูป
๓. ตำบลบ้านหลวง ๗๗ รูป

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยไว้ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวม ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

^๕ สถิติจากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๕๓.

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ อายุของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานที่ ๒ พรรษาของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานที่ ๓ วุฒิการศึกษานักธรรมของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานที่ ๔ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานที่ ๕ วุฒิการศึกษาสามัญของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไปพฤติกรรมหรือการกระทำหรือการแสดงออกของพระสงฆ์ที่สังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ที่สังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

การเผยแผ่ หมายถึง หน้าที่ของพระสงฆ์จักต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สัณ สอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง หน้าที่ของพระสงฆ์จักต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สัณ สอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประกาศให้บุคคลทั่วไปทราบและรับรู้ถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา

การศึกษาอบรม หมายถึง การอบรม แนะนำพระภิกษุสามเณรในเรื่อง พระธรรม วินัย มารยาทการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี รวมถึงศิษย์วัดและประชาชนด้วย

การเทศนา หมายถึง การถ่ายทอดธรรมอันเป็นคำสั่งสอนทางศาสนาด้วยการแสดงชี้แจงให้ฟัง โดยวิธีการบรรยายธรรม การส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่ ในช่องทางต่างๆที่เหมาะสม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แล้วยแต่โอกาส

การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดทำงานตามกิจของศาสนาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าร่วมในโอกาสต่างๆ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา และเยาวชนในชุมชน

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของ

พระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษา
อบรม ด้านการเทศนา และด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๔ ผลวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์
อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ดังนั้นจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกออกดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับสังคมไทย
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเผยแผ่
- ๒.๔ ข้อมูลคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๑. ความหมายของบทบาท

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการพบว่ามีความหมายของบทบาทไว้หลายท่าน ดังนี้

ประเสริฐ แยมกลีนพุง ได้กล่าวว่า บทบาทนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้างบทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้าน การแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^๑

ประภาพิศ สัญชาติเจตน์ ได้กล่าวว่า บทบาท หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง^๒

ชนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์ ได้กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ความคาดหวัง หรือตามหน้าที่แสดงจริง^๓

พระมหาสุภา อุทโท ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก หรือลงมือปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้อื่น ตามสถานภาพ และตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้นๆ^๔

^๑ประเสริฐ แยมกลีนพุง, สถานภาพและบทบาท, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

^๒ประภาพิศ สัญชาติเจตน์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔), หน้า ๘๙.

^๓ชนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์, จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^๔พระมหาสุภา อุทโท, บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐), วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

พัชนี วรกวิน ได้กล่าวว่า บทบาท ก็คือแบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือ สถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตาม ตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^๕

พัทยา สายหู ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือ การกระทำต่างๆ ตาม “บท” ที่กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ トラバโตที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่ กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัวอะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร”^๖

ปราัญญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า สิ่งที่คุณจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับ ตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่การงานที่ได้รับ มอบหมาย ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น”^๗

ไพบูลย์ ช่างเรียน ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ^๘

วราคม ทีสุกะ ได้กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ”^๙

สุชา จันทรเฒ และคณะ ได้กล่าวว่า “บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำนั้น คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิ และหน้าที่ให้ สถานภาพใด อย่างไรก็ดี แล้วบุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด ไว้”^{๑๐}

โสภา ชูพิกุลชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอา ฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน บทบาทที่ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเน พฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็น ทีม”^{๑๑}

สรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิต และ งานของตนเอง หรือองค์กรลงมือปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้อื่น ตามสถานภาพ ทั้งการแสดงออกนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงหน้าที่การงานเป็นสำคัญ รวมถึงความเหมาะสมแต่ละโอกาส

^๕พัชนี วรกวิน, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

^๖พัทยา สายหู, กลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^๗ปราัญญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๘ไพบูลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^๙วราคม ทีสุกะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^{๑๐}สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

^{๑๑}โสภา ชูพิกุลชัย, จิตวิทยาสังคมประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๔๕.

๒.๑.๒ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาท เป็นทฤษฎีที่เน้นว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมตามความคิดเห็นหรือทัศนคติที่เป็นผลมาจากความความหวังทางสังคมตามสถานภาพ ตำแหน่ง และเจ้าหน้าที่ทางสังคมของแต่ละบุคคลกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ บทบาทของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ และสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วยความคาดหวังต่างๆ จากสังคม ซึ่งจะสรุปรวบรวมมาเป็นข้อสมมติฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ในแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทนี้ มีผู้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้หลายด้านด้วยกัน แต่โดยส่วนใหญ่ให้ความหมายไว้คล้ายๆ กันว่า “บทบาท คือ สิทธิและหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนที่สังคมกำหนดขึ้นตามตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่”

มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead Role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (leader) ได้แก่ การจูงงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (Liaison role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายใน และภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากใน และนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆ เช่น องค์กรคู่แข่งขึ้นมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้นมินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตน

๓. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้นบทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (disturbance handles) ที่ปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (resource allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กรและสุดท้าย คือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับ

กลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^{๑๒}

บรูม และเซลนิก (Broom & Selnick) ได้อธิบายถึงคำว่า "บทบาท" ไว้ดังนี้

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทในอุดมคติ (Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำหน้าที่ของตำแหน่ง โดยอาจจะไม่, ตรงกับบทบาทในอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

๓. บทบาทที่กระทำจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำไปจริง ตามความเชื่อความคาดหวัง ตลอดจนความกดดัน และโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง^{๑๓}

อัลพอร์ท (Allport) ได้อธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectation) คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยกลุ่มสังคมและโดยสภาพที่บุคคลนั้น ๆ ครองอยู่

๒. การรับรู้บทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเอง ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถจะมองเห็นบทบาทของตนเองได้ ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง โดยการรับรู้ในบทบาทและ ความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายใน ชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptation) จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทที่ตนรับอยู่ การยอมรับ บทบาทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและ บุคคลนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าบุคคลอาจไม่ได้ยินดียอมรับบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับ การคัดเลือกจากสังคมให้รับตำแหน่ง และมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติตาม เพราะถ้าหาก บทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้ง กับความต้องการ (role conflict) หรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็พยายาม หลีกเลียงบทบาทนั้นไม่ยอมรับบทบาทนั้น ๆ

๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่ เจาของสภาพภาพแสดงจริง (actual role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคม คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และตามความคาดหวังของตนเอง การ ที่บุคคลใดจะปฏิบัติตามบทบาท

^{๑๒}Mintzberg, (Strategy Process : Concepts, Contexts), Cases 3rd ed,(New Jersey : Prentice-Hall, 1996), pp. 80-81.

^{๑๓}Broom, Leonard, & Selnick, Philip, *Sociology*, (New York : Harper & Row, 1977), pp.34-35.

หน้าที่ได้เสียเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับ บทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นอยู่ เนื่องจากความสอดคล้องกับบทบาท ตามความคาดหวังของสังคม และการรับบทบาทของตนเอง^{๑๔}

พาร์สันส์ (Parsons) พาร์สันส์ เป็นนักสังคมวิทยา ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคล ที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว^{๑๕}

ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”^{๑๖}

ธนาธิปไตย เทพโยธิน ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ ดังนี้^{๑๗}

๑. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตัน ได้กล่าวว่า สถานภาพหรือตำแหน่งเป็นตัวกำหนดบทบาทให้แก่ บุคคล สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่ง ดังนั้น เมื่อกำหนดตำแหน่งใดขึ้นก็จำเป็นจะต้องมีบทบาทหรือภาระหน้าที่กำกับตำแหน่งนั้น ไว้เสมอ

๒. ทฤษฎีของสกอต (Scott) ได้กล่าวถึง บทบาทไว้ ๕ ประการดังนี้

๒.๑ บทบาทเป็นความคาดหวังที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่างๆ มิได้เกี่ยวข้องหรือมุ่งไปที่ตัวบุคคล

๒.๒ บทบาทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการทำงาน บทบาทในองค์กรเป็นพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานหนึ่งๆ

๒.๓ บทบาทนั้นยากที่จะกำหนดชี้เฉพาะลงไปได้อย่างชัดเจน

๒.๔ บทบาทจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

๒.๕ บทบาทกับงานไม่ใช่เป็นสิ่งเดียวกัน ในงานหนึ่งๆ บุคคลอาจมีหลายบทบาทได้

ระเบียบ คำเขียน ได้ให้แนวคิดทฤษฎีของบทบาทไว้ว่า บทบาทตามตำแหน่งหนึ่งนั้นได้ถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน เช่น จากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอื่นๆ รอบตัวเรารวมทั้งตัวของเราเองด้วย ถ้าความคาดหวังของทุกฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้ดำรงบทบาทไม่สามารถปรับให้มีความพอดี จะเกิดปัญหาความขัดแย้งในบทบาทหรือความล้มเหลว ในงาน และการแสดงบทบาทของบุคคลในตำแหน่งที่ตนต้องแสดง

^{๑๔} Allport, Gordon, *Personality : A psychological interpretation*, (New York: Holt, 1973), pp. 181-184.

^{๑๕} ทิตยา สุวรรณชัย, พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐.

^{๑๖} นุจรี เกตุปราษฎ์, “บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๑๗} ธนาธิปไตย เทพโยธิน, “บทบาทและสมรรถนะของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงขององค์กรธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

หรือต้องปฏิบัติ ประสพการณ์ของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาท และบุคลิกภาพของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทด้วย^{๑๘}

นิตย์ ประจางแต่ง ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปในแต่ละทฤษฎีไว้ดังต่อไปนี้^{๑๙}

๑. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตัน ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพหรือฐานะ (Status) และบทบาท (Role) ไว้ว่า สถานภาพเป็นนามธรรมหรือตำแหน่งซึ่งฐานะจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้นว่ามีภารกิจและหน้าที่อย่างไร ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่ง สิ่งที่มาตามคือ บทบาทของตำแหน่ง ซึ่งทุกตำแหน่งต้องมีบทบาทกำกับ

๒. ทฤษฎีของเพียร์สัน (Pearson) เพียร์สัน ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทพิเศษของแต่ละบุคคลซึ่งคนในสังคม มีความจำเป็นที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กัน ต้องมีความสนใจกันเป็นพิเศษและให้ความเห็นว่า สภาพสังคมในโรงเรียนจะประกอบด้วย ครูใหญ่ ครู นักเรียน ซึ่งต้องติดต่อสัมพันธ์กันและมีความสนใจกันเป็นพิเศษ

๓. ทฤษฎีของฮอร์แมนส์ (Homan) ฮอร์แมนส์ ได้กล่าวว่า ตำแหน่งเป็นสาระของพฤติกรรมสัมพันธ์บุคคลจะปฏิบัติอย่างไรก็ตามเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคิดเสมอว่าตำแหน่งเป็นเพียงปัจจัยที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร

๒.๑.๓ บทบาทของผู้บริหาร

บทบาทของผู้บริหารที่เกิดขึ้นในองค์กรและบทบาทที่สัมพันธ์กับคนภายนอกองค์กรมีดังนี้

๑) บทบาทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ในบทบาทส่วนนี้เป็นบทบาทภายในองค์กรนั้นผู้บริหารต้องมีการสื่อสารข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นต่างๆ ให้พนักงานรับทราบตลอดจนให้ข้อมูลต่างๆ เป็นเครื่องมือในการควบคุมและประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานด้วยในเชิงบทบาทของด้านนี้ที่เกี่ยวข้องกับภายนอกองค์กร คือการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลที่เหมาะสมให้กับบุคคลภายนอก เช่น ลูกค้าหรือสาธารณชนได้รับข้อมูลที่เหมาะสมขององค์กร

^{๑๘}ระเบียบ คำเขียน, “การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำโรงพยาบาลจิตเวช”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

^{๑๙}นิตย์ ประจางแต่ง, “บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

๒) บทบาทที่เกี่ยวข้องกับคนภายในองค์กร คือผู้บริหารจะมีบทบาทในการนำ เช่นการ จูงใจ การสอนงาน การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นต้น สำหรับบทบาทที่ เกี่ยวข้องกับภายนอกองค์กร พบว่าในปัจจุบันนี้ ผู้บริหารมีบทบาทอย่างมากในการเชื่อมโยง เพื่อสร้าง สัมพันธมิตร และเครือข่ายในทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ขององค์กร

๓) บทบาทในด้านการปฏิบัติงานภายในองค์กรนั้นผู้บริหารต้องมีบทบาทในการกระตุ้น ให้เกิดการปฏิบัติงาน ผู้บริหารจะต้องอำนวยความสะดวกช่วยแก้ไขปัญหและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการกระทำใดๆ ที่จะช่วยให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างสัมฤทธิ์ผลในบทบาทต่อองค์กรนั้น ผู้บริหาร จะต้องมีบทบาทในการเจรจาข้อตกลงพันธะสัญญาต่างๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อผลสำเร็จขององค์กร เช่น การ ซื้อกิจการ การควบคุมกิจการ การรับสัมปทานต่างๆ เป็นต้น^{๒๐} บทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำ ซึ่งมี พฤติกรรมบ่งชี้ ๔ ประการ ได้แก่

๓.๑) กล้าเผชิญหน้ากับผู้ร่วมงานและผู้อื่นอย่างเปิดเผยและโดยตรง เกี่ยวกับปัญหา การปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน โดยใช้ความสามารถทั้งศิลปะและศาสตร์อย่างเหมาะสมกับ สถานการณ์และบุคคล

๓.๒) กล้ายืนหยัดในเรื่องมาตรฐานการปฏิบัติงาน กล้าเรียกร้องการเพิ่มคุณภาพการ ปฏิบัติงาน และยืนยันให้ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องในเรื่องเหล่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดยืน ของผู้บริหารที่มั่นคง ชัดเจน ไม่โลเลเปลี่ยนแปลงไปตามแรงกดดันที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม

๓.๓) กล้าปฏิเสธคำร้องขอที่ไร้เหตุผลของผู้ร่วมงานหรือผู้อื่น ซึ่งอาจคำนึงถึงประโยชน์ ส่วนตนหรือพวกพ้องของตนมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม ถ้ากำหนดขอบเขตพฤติกรรมของ ผู้ร่วมงานและผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

๓.๔) กล้าสั่งการ ชี้นำ มอบหมายงาน หรือแนะนำ โดยให้รายละเอียดอย่างชัดเจน ผู้ ปฏิบัติมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถูกต้อง สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดีบทบาทใน การสร้างทีมงานและการประสานงาน

หากผู้บริหารได้แสดงบทบาททั้งการนำ การสร้างทีมงานและประสานงาน ได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของหน่วยงาน สถานการณ์ และบุคคลแล้ว จะส่งผลให้การบริหารมี ประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญมากที่สุด คือ ใหวพริบ ประสพการณ์ และ ปฏิภาณในการบริหารการจัดการ และการแก้ปัญหาต่างๆ ในการทำงานทั้งยังสามารถครองใจผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้อื่นที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีด้วย^{๒๑}

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารเกิดขึ้นจากองค์ประกอบ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) บทบาทที่ เกี่ยวข้องกับข้อมูล คือ การสื่อสารข้อมูลระหว่างบุคคลที่จำเป็นในการปฏิบัติงานร่วมกัน ๒) บทบาทที่ เกี่ยวข้องกับคนภายในองค์กร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ปฏิบัติงานในองค์กร เช่น มิตรภาพ เครือข่ายธุรกิจ และ ๓) บทบาทในด้านการปฏิบัติงานภายในองค์กร คือ หน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหาร

^{๒๐}สุพานี สฤษฏ์วานิช, พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๐-๒๗๑.

^{๒๑}สังคม โทบุรินทร์, “บทความการศึกษา”, สพท. เชียงราย เขต ๓, (๓ ธันวาคม ๒๕๕๐), หน้า ๑-๒.

เช่น การกล้าตัดสินใจ การเผชิญปัญหา การแก้ปัญหา การสั่งงาน การมอบหมายงานตามความสามารถ และประสบการณ์ของผู้ที่ปฏิบัติงาน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทย

๒.๒.๑ บทบาทของพระสงฆ์

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า นักวิชาการที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำต้องได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็วสิ่งที่พระพุทธร่องค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย^{๒๒} เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ย่อมต้องมีความผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหาร โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำนั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธร่องค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธร่องค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ผู้เป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาเวภาระเขตกรุงราชคฤห์^{๒๓} หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่๓พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สายและประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย^{๒๔} ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย และอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย ก็ยังมีการใช้หลักภาวะผู้นำควบคู่กับหลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงในยุค ปัจจุบันนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการ และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชน

^{๒๒} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

^{๒๓} สว่าง หล่อสำราญ, ตำนานพระพุทธสาวก, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^{๒๔} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒), หน้า ๙.

อย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการณ์โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำ เอนจิเนียริง ให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อีกประการหนึ่ง การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕^{๒๕}

บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาท เป็นแบบแผนความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่า จะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า บทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

บทบาทการบริหารงาน คือ ผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผ่านกระบวนการ การวางแผน การจัดองค์การ หรือการจัดหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร การสรรหาบุคคลเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน การงบประมาณ เป็นต้น

บทบาทผู้บริหารงานกิจการคณะสงฆ์ คือ พระสังฆาธิการได้ดำเนินการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการซึ่งมีอยู่ ๖ ด้านคือ ๑) บทบาทด้านการปกครอง ๒) บทบาทด้านการศึกษา ๓) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) บทบาทด้านการเผยแผ่ ๕) บทบาทด้านการสาธารณูปการ ๖) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุให้สมเด็จพระสังฆราชในตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นพระประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการโดยแต่งตั้ง ในการปกครองคณะสงฆ์ แบบแผนการปกครองคณะสงฆ์แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักกำหนดหน่วยงาน เขตปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบงานหรือคณะผู้รับมอบงาน ในการปฏิบัติงานการปกครองคณะสงฆ์ และส่วนย่อย ได้แก่ แบบแผนกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบวิธีปฏิบัติอื่นๆ

^{๒๕} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ) ได้กล่าวถึง ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ โดยมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ดังนี้

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางมีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองและกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์รวมเขตปกครองและเจ้าคณะในส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางโดยกำหนดเขตปกครองได้แก่เขตปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ ในส่วนกลางจะแยกส่วนการปกครองเป็นคณะมหานิกาย เรียกว่า “หน มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือหนตะวันออกและหนใต้ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุตทั้งหมดเข้าเป็นเขตเดียวกัน

การปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการสังกัดในส่วนกลาง เป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราช มีมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยงานในส่วนกลาง และประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตนเรียกว่า หน มี เจ้าคณะใหญ่ ๕ หน คือ

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้
๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต^{๒๖}

การปกครอง หมายถึง การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช นอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม การวินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง ตลอดจนการควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้เขตปกครองของตนชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจตรา การประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๒๗}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคุณุทิศที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องดีงาม

^{๒๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ), *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓-๕.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า^{๒๘} งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่ และละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่นๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็จะดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน

ผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะจะต้องปกครอง คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งศาสนาทั้งปวง และหมายถึง แหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งของวัด และบริเวณวัด มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่างๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน ที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อยนำไปสู่ความสงบสุข

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ใน ศีลจารวัตรบำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบสุข บำเพ็ญสังคมสงเคราะห์ตามสมณวิสัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดถึงทายกทายิกาที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนคำสั่งสอนและแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแผ่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังคมพล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา

เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อมๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยใช้นโยบายที่สุ่มรอบคอบ เหมาะกับกาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มจากงานปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดพื้นที่เป็นเบื้องต้น

นอกจากนั้น จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีภาระหน้าที่สำคัญ ตามพุทธประสงค์ คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบัน ประชาชนนับถือพระภิกษุที่ประพฤติถูกต้องมีน้อย นับที่พระที่ผิดมากกว่า การนับถือพระถูกต้องต้องนับถือที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพุทธบัญญัติ

การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอน การเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญา และสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครอง และการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบ

^{๒๘} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน) , ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ, หน้า ๕๒-๕๓.

กำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรองและกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลารับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกลารับบวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่ กลั่นกรอง และกล่อมเกลารับผู้ที่ผ่านการกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่มาจะเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ขึ้นตอนสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกลารับในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา แม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกลารับที่ดีก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ ทั้งนี้คณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกลารับที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกลารับที่ไม่เป็นทางการก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์^{๒๙} นอกจากนั้นการศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัยเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาจิตที่เรียกว่า ปริยัติ และปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมที่งดงาม และมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก^{๓๐}

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้าน เป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยที่วัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากร แก่ชาวบ้านทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรม และประเพณี ประชาชนก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดว่า อารามกันมากขึ้นซึ่งในอดีตที่ผ่านมา บทบาท และกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดทำก็พบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญๆ อยู่ ๕ ประการ ดังนี้

๑. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสามเณร
๒. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
๓. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
๔. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรม เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาสู่วัดมากขึ้น

๒. มุ่งในการปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อยสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน และช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น

^{๒๙} พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๕-๒๓๗.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ ๓ ข้อ คือ

๑. การพัฒนาวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน
๒. การจัดปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม
๓. การจัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล และร่วมประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสจะต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีประเด็นดังนี้^{๓๑} ได้เสนอแนะว่า วัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้น ต้องประกอบไปด้วย

๑. พระภิกษุ สามเณร ของวัดจะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี หรือ สอนให้ประชาชนมีความศรัทธา ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มีสมาธิในการประกอบสัมมาชีพ
๒. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้
๓. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะต้องไม่มีสิ่งปฏิกูลต่างๆ
๔. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจชุมชน
๕. เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี
๖. ถูกสุขลักษณะ วัดควรจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบการจัดเก็บขยะ กำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ
๗. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนของประชาชนล้ำเข้ามาในเขตวัด
๘. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด
๙. สัดส่วน วัดควรมีแผนผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาสเขตสังฆาวาส
๑๐. สร้างศรัทธา วัดควรเสริมสร้างศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด
๑๑. ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุ และสามเณรภายในวัด

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการปกครอง พระสังฆาธิการมีหน้าที่โดยตรง คือ ปกครอง และการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบการกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลารับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว ทั้งนี้คณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการ ก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรม

^{๓๑} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๕๓.

๒) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ทางโลกและคฤหัสถ์ทางธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการคือ

๑. คันถะธุระ คือ ธุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอด ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกได้ประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดจำนวนรวม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่าจัดแบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

๑. หมวดพระสุตตัมมี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่าพระสุตตันตปิฎก

๒. หมวดพระวินัยมี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่าพระวินัยปิฎก

๓. หมวดพระอภิธรรมมี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่าพระอภิธรรมปิฎก

รวมทั้งหมดเรียกว่า พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบต่อมาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียกว่า ธรรมศึกษาแบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๘ ชั้นคือ บาลีประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๘

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยกระทรวงฯ ประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ มีตั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในหลักธรรมและหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกนักธรรมและแผนกบาลี ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักในพระพุทธศาสนา เป็นการจัดศึกษาให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งในส่วนของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(มจร.) และ มหามกุฏราชวิทยาลัยด้วย(มมร.)ด้วย

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และใน

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีการดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

การจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตร และเนื้อหาของวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ^{๓๒} คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระพุทธศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความมั่นคงแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่าเป็นฐานะในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา และวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีร่วมจัดด้วยดังนี้

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
๒. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด
๓. ในบางกรณีให้เจ้าคณะสังฆการีร่วมจัดด้วย

จากบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการเป็นธุระเรื่องการศาสนศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิด^{๓๓} ที่กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชน และสังคมเห็นความสำคัญของวัด และพระสงฆ์

ทั้งนี้ องค์กรประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและต่อพระสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้น

^{๓๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

^{๓๓} พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒-๔๓.

แผนกที่ประสบปัญหาหนัก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน และอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้ และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญของพระสงฆ์

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการศาสนศึกษา คือ การดูแลศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษา ชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๘ ชั้นคือ บาลีประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๙

๓) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ ปวงชนทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้นคือ

ชั้นเตรียม	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่	๑-๓
ชั้นต้น	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่	๔-๖
ชั้นกลาง	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่	๑-๓
ชั้นสูง	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่	๔-๖

หลักสูตรการสอนจะมี ๒ ประเภทคือ

ประเภทที่ ๑ วิชาบังคับได้แก่วิชาประวัติพระพุทธศาสนาวิชาธรรมะและวิชาศาสนพิธี

ประเภทที่ ๒ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความพร้อมของโรงเรียน

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม ให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ) ได้กล่าวถึงการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมาก จัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา^{๓๔}

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่น ผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน

คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของพระสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกออกเป็นลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร

^{๓๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๙.

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา
การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น
๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระ
ราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของ
กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็ก และเยาวชนของชาติ และพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่ง เป็นเหตุ
ให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็ก
ก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้
พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัย
เรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม และศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนา
ทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๔. โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่า
เรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษา พระปริยัติธรรม หมวด
ธรรมบาลี และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตาม
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ใน
สังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
แต่ยังมิได้จัดเป็นการศาสนศึกษา หรือศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น จึงจัดเป็น “การศึกษา
สงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชา
สามัญศึกษา ทั้งผู้เรียน และผู้สอน ก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

การจัดการศึกษา และการจัดอบรม ทั้ง ๔ ประเภท ดังกล่าวนี้นับเป็นงานที่พระสงฆ์มี
โอกาสได้พัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

สำหรับกิจกรรมที่จะส่งเสริมนั้น วัดควรจัดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและ
บาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการศึกษา
พระพุทธศาสนา บางวัดจัดให้มีโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์
เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลกำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้นับเป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ
โดยรวม และผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้าน
การศึกษาด้วยการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี

การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ โดยแท้

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีส่วนควบคุมและส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเสียย่อมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการของคณะสงฆ์ หรือพระพุทธศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส ส่วนเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยขวนขวายในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ตามหลักการประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร ๒) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

๔) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการจักต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

พระครูสุภธรรมคุณ (สำอางค์ คุณธมโม) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ยังจะต้องปฏิบัติภารกิจที่สำคัญ คือ การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การเผยแผ่พระธรรมจะได้ผลดีนั้น พระสงฆ์ต้องทำตนให้เป็น 'กัลยาณมิตร' คือเพื่อนที่แท้ ที่คอยชี้แนะแนวทางให้พุทธศาสนิกด้วยความหวังดี ซึ่งขอก้าวโดยสรุป ๕ ประการ คือ

๑) สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี พระสงฆ์ต้องพยายามชักชวนและชี้แจงให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้มั่นใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น ถ้ามีบางคนเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอนหลักธรรมที่สูงเกินไปกว่าสามัญชนจะปฏิบัติได้ ก็ชี้แจงให้เขาเข้าใจว่า ที่จริงแล้วพระพุทธศาสนาสอนธรรมะไว้ถึง ๓ ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน เน้นไปที่การประสบความสำเร็จ การมีความสุขแบบชาวโลก การพึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ ระดับกลาง เน้นไปที่ความมีคุณธรรมจริยธรรมและ ระดับสูง เน้นไปที่การลดละกิเลสได้เด็ดขาด ธรรมะคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงเหมาะแก่คนทุกระดับ ใครพอใจหรือมีความสามารถปฏิบัติได้แค่ไหนก็เอาแค่นั้น แล้วค่อยพัฒนาให้ก้าวสูงขึ้นไปตามลำดับ อนึ่ง วิธีสร้างศรัทธาที่ดีที่สุดก็คือการสอนด้วยตัวอย่าง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ งดงามไปด้วยศีล สมบูรณ์ไปด้วยคุณธรรม มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ถึงจะไม่สั่งสอนอะไรใครมาก ก็ทำให้ผู้พบปะเสวนาด้วยเกิดความเลื่อมใสได้เป็นอย่างดี

๒) สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในบางครั้งบางคนอาจจะไม่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มิใช่เพราะพระพุทธศาสนาไม่ดี แต่เพราะไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิด จึงเหมาเอาว่าพระพุทธศาสนาไม่ดี ไม่น่าเลื่อมใสศรัทธา ยกตัวอย่างเช่น กล่าวหาว่าพระพุทธศาสนาสอนหลักธรรมที่ขัดกับการพัฒนาคนและสังคม เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้กำจัดตัณหา โดยเขาให้เหตุผลว่า การจะพัฒนาอะไรได้นั้น ต้องเร้าให้คนเกิดความอยาก เกิดความต้องการ เมื่อต้องการมากๆ ก็จะทำหรือพัฒนาตนเอง พระพุทธศาสนาสอนให้ละความอยากก็เท่ากับสอนให้คนงอมืองอเท้า ไม่สร้างสรรค์นั่นเอง พระสงฆ์ผู้เผยแผ่ธรรมะจะต้องสามารถชี้แจงให้เกิดความเข้าใจให้ได้ว่า ความอยากที่เรียกว่า 'ตัณหา' นั้น เป็นความโลภและทุจริต คนที่อยากด้วยอำนาจความโลภและทุจริต ย่อมจะกระทำการอะไรเพื่อตนเองและสร้างความเดือดร้อนแก่สังคมเป็นอย่างมาก ถ้ายังเร้าให้คนเกิดความอยากชนิดนี้มากเท่าใด สังคมก็จะเต็มไปด้วยคนโลภ คนทุจริต คนที่เอารัดเอาเปรียบสังคม หากความสงบสุขได้ยาก ความอยากอย่างนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้พยายามลดละให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ความอยากสร้างสรรค์ เช่น อยากทำความดี อยากช่วยเหลือคนอื่น อยากเรียนหนังสือให้มีความรู้มากขึ้น เพื่อออกไปรับใช้ชาติ ท่านเรียกว่า 'ธรรมฉันทะ' คนที่มีความอยากชนิดนี้เป็นคนไม่โลภ ไม่ทุจริต จะตั้งหน้าตั้งตาทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความอยากชนิดนี้เท่านั้นที่สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง สรุปลงใจง่าย ๆ ก็คือ 'พระพุทธศาสนาสอนให้กำจัดความอยากที่เรียกว่าตัณหา แต่ให้พัฒนาความอยากที่เรียกว่า ธรรมฉันทะ'

๓) สอนให้ละความชั่ว คนทุกคนชอบความดีเกลียดความชั่ว แต่ทั้งๆ ที่ชอบความดีเกลียดความชั่ว ในบางครั้งบางคนก็อดทำความชั่วไม่ได้ เพราะความหลงผิดบ้าง เพราะจิตใจไม่เข้มแข็งพอบ้าง หน้าที่ของพระสงฆ์อีกประการหนึ่งก็คือ พยายามหาวิธีให้คนละทำความชั่วแต่ให้พึงทำความดีให้ได้ สิ่งใดบอกให้เข้าใจได้ก็บอก สิ่งใดบอกด้วยปากไม่ได้ผลก็ต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ดังกรณีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เดินไปเห็นเนื้อติดบ่วงนายพรานอยู่จึงปล่อยเนื้อตัวนั้น แล้วเอาบ่วงผูกขาตนเองแทน เมื่อนายพรานเจ้าของบ่วงมาพบเข้า จึงสำนึกว่าท่านมาแสดงปรีชาธรรม มาสั่งสอนตนให้งดเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งนายพรานก็ยอมทำตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ จึงเลิกอาชีพการเป็นนายพรานนับตั้งบัดนั้น ดังนี้ เป็นต้น

๔) สนับสนุนให้ทำความดี พระสงฆ์ต้องสร้างเสริมกำลังใจให้คนทำความดี มีเทคนิควิธีแนะนำที่เหมาะสมแก่บุคคล เพราะคนเรานั้นมีพื้นฐานและความสนใจไม่เหมือนกัน ผู้สอนจึงต้องรู้จักปรับวิธีการแนะนำสั่งสอนให้เหมาะสมแก่คนแต่ละคนว่าจะเป็นเรื่องใด ดังกรณีผู้ปฏิบัติสมาธิ บ่นกับอาจารย์สอนสมาธิรูปหนึ่งว่า เขาหมัดกำลังใจปฏิบัติแล้ว ยิ่งปฏิบัติเท่าใดก็ยิ่งมีความฟุ้งซ่าน ไม่ได้ผลอะไรเลย อาจารย์ตอบว่า 'อย่างน้อยโยมก็ได้แล้ว คือได้ความรู้ว่าจิตโยมฟุ้งซ่าน ถ้าปฏิบัติต่อไปเรื่อยๆ โยมก็อาจจะได้มากกว่านี้ ขอให้ทำต่อไปเถอะ ความดีมิใช่ชั่วทำได้ในภายในวันสองวัน อย่างนี้เป็นต้น'

๕) สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา ถึงพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระธรรมวินัย (พระพุทธศาสนา) ก็ยังคงอยู่ เพราะได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมา พุทธบริษัททั้งหลาย โดยเฉพาะภิกษุบริษัทมีหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาโดยตรงจึงต้องสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพไว้ด้วย ศาสนทายาทที่มีคุณภาพจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือ

- มีความรู้พระพุทธศาสนาดี
- มีความประพฤติดี สามารถปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาจนได้รับผลแห่งการปฏิบัติ
- มีความสามารถในการถ่ายทอด คือ ชี้แจงหลักการของพระพุทธศาสนาให้คนอื่นเข้าใจได้
- เมื่อมีภัยเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจะปกป้อง

การสร้างบุคลากรไว้สืบทอดพระพุทธศาสนานั้นเปรียบได้ดังตระกูลที่ไม่มีทายาทสืบทอด แม้จะมั่งคั่งมั่นคงเพียงใดในเบื้องต้น ที่สุดก็จะอยู่ไม่ได้ เปรียบเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา แม้จะมีคำสอนที่ดีพิเศษเพียงใด ถ้าขาดศาสนทายาทสืบทอดต่อกันมา ก็สูญสลายไปเช่นนั้น' ฉะนั้น พระสงฆ์ที่มองการณ์ไกลท่านจึงพยายามสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ไว้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสถาพรต่อไป

เมื่อกล่าวดังนี้แล้วย่อมพิจารณาได้ว่าหัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมวินัยพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก และประโยชน์ตามพุทธประสงค์ที่ทรงวางไว้ ๓ หลัก เรียกว่า อัตถะ คือ ประโยชน์, จุดหมาย, ผลที่มุ่งหมายปรารถนา ดังนี้

- ทิฐุธัมมิกัตถะ (ประโยชน์ในชาตินี้)
- สัมปรายิกัตถะ (ประโยชน์ชาติหน้า)
- ปรมัตถะ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน)

ประโยชน์หรือจุด มุ่งหมายทั้ง ๓ ประการนี้ คือ สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้พุทธบริษัท ๔ เพื่อที่จะไม่คลาดไม่พลัดตกจากประโยชน์อันพึงจะได้ในพระพุทธศาสนา^{๓๕}

พระมหาสมทรง สิรินธโร ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำ งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูตธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ทั้งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ

๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำ หน้าที่ เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่ศาสนามีคำ ที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำ ว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผ่” “คำ ว่า เผยแผ่ เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้นับยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ

^{๓๕}

www.songbanmoh.myreadyweb.com/article/topic-16209.html, เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๙

การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”^{๓๖}

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีไทย ได้แก่การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปฐกวิสัขนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือ โดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกแผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแผ่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ออกเผยแผ่

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

การเผยแผ่ หมายถึงการทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป ทำให้เป็นที่เผยแผ่หลายต่อสาธารณชนเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใสยำเกรงต่อพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้นสมดังพระดำริที่พระพุทธองค์ส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกรับรู้จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า **จรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม** แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด การที่พระองค์ประสงค์ว่า ๓ ประการคือ

๑. ติฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือภพหน้า หรือประโยชน์สูงขึ้นไป
๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือนิพพาน วิธีที่พระสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ในปัจจุบันได้แก่

๑. การเทศนา
๒. ปาฐกถาธรรม
๓. อภิปรายธรรม

^{๓๖}พระมหาสมทรง สิรินฺธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๓.

๔. สันทนาธรรม

๕. การสอนสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

๖. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนายาวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๓๗} ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒. เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังนั้นจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยอบรมทางจิต มีทั้งหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อประโยชน์ของตน

๓. ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

พระพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่

^{๓๗} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแผ่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่สิ่งที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงมีความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน^{๓๘} ในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคฤหัสถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแผ่” เช่น อานาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

องค์การ สมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่ เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจักไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๙} ดังนี้

๑. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้นิยได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ขอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่อง ได้อ่าน ได้ได้ฟังตามสมควรแก่สถานที่ และโอกาส

^{๓๘} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปัญโญ), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

๙. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนได้ใช้เรียน

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี และปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น^{๙๐} มีการดำเนินการ ดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียวหรือเทศน์บุจฉาวิสาขนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่างๆ และโอกาสต่างๆ

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์ พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านคลุหุสัถ์ มีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย

นอกจากนั้น กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จัดให้มีการเทศน์ หรือปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษา มีการประกวดเทียนพรรษา วันสงกรานต์มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การก่อเจดีย์ทราย การขนทรายเข้าวัด การรดน้ำดำหัวผู้มีอายุ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการเผยแผ่ คือ การทำให้พระพุทธศาสนายาวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์

^{๙๐}อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๖.

๕) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึงการช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลคนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อยเป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของวัดได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้อยู่เรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนโดยมีพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลและรักษา และจัดการวัดของประชาชนถือเป็นการช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่ให้การช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัด หรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและการจัดการวัดว่าการสาธารณูปการในมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและเป็นกิจการของวัดและคณะสงฆ์ตามกฎหมาย อนึ่งงานด้านสาธารณูปการ เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้วจะได้ดังนี้

๑. ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่
๒. ขอสถาปนาตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง
๓. ขอยกวัดร้างเป็นวัดมีภิกษุจำพรรษา
๔. ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง
๕. ขอยกวัดรวบวัด
๖. วัดประณีตวิมล วิภาวดี
๗. การประชุมตรวจการคณะสงฆ์
๘. การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด
๙. ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ
๑๐. ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
๑๑. งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น^{๔๑} หมายถึง

๑. การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และการยก วัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง
๓. กิจการอื่นๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
๔. การศาสนสมบัติของวัด

^{๔๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔-๔๕.

การสาธารณูปการทั้ง ๔ ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด
๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจาก เจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธาช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

๑. เจ้าอาวาส
๒. เจ้าคณะ
๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร
๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้าง ศาสนวัตถุขึ้นมาใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิม หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ การควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการ การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแลชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัด และพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่น และก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รายรับ - รายจ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามบัญชี
๕. ควบคุมดูแลเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการส่งเสริมกิจการของวัด
เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ^{๔๒} ดังนี้

๑. ออกตรวจตราเยี่ยมเจ้าอาวาสให้เร่งรัดพัฒนาวัด

๒. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส ดังนี้

๒.๑ จัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง

๒.๒ จัดแปลนอาคารตลอดจนแผนผังวัด

๒.๓ ดูแลหาทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณ

๒.๔ ให้คำชี้แจง แนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อเข้าใจให้ถูกต้อง

๒.๕ ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีสาธารณูปการเห็นเป็นเหตุ

๓. แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไร ให้เป็นไปตามระเบียบ และคำสั่งสอนของ
มหาเถรสมาคม

๔. ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้ว เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

๕. ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดี หรือแม่แต่รองเจ้าอาวาส และหรือ
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่ควรยกย่องด้วยแต่อย่าเกินเจ้าอาวาส

๖. แนะนำชี้แจงการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการสาธารณูปการ การสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือ
ปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการ
บูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นมาใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุง
ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิม หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๖) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ การจัดกิจการอันเป็น
ประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคม
สงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณะสงเคราะห์โดยแยกลักษณะมี ๔ ประการคือ

๑. การดำเนินกิจเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดและคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจ
อย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล
ห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ
สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนให้เป็นไปเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน
การพัฒนาตำบลและการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๓. การเกื้อกูลสาธารณะสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณะสมบัติได้แก่ การสร้างถนน ขุด
ลอกคูคลอง ก่อสร้างโรงพยาบาลและปลูกต้นไม้ เป็นต้น

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

๔. การเกื้อกูลแก่ประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชน เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทางด้านไฟไหม้และน้ำท่วม มอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ ความยากจน ความเจ็บไข้ เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึงการดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานທີ່ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจ และด้านวัตถุ

๑. ด้านจิตใจกระทำได้โดย

๑.๑ เป็นที่ปรึกษา แนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่นๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง

๑.๒ ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใสและนับถือสร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัด และพระสงฆ์

๒. ด้านวัตถุกระทำได้โดย

๒.๑ แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

๒.๒ นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการสังคม

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางได้กำหนดว่า “เป็นวิธีดำเนินการสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ^{๔๓} ดังนี้

๑. ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ กิจการเหล่านี้อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเองที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งได้นำเนินการ เพื่อประโยชน์

๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ

๔. ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสูตทุภักดิ์ การประกันอัคคีภัย การประสวาทะภัย หรือคราวอากาศหนาวจัด หรือแม้

^{๔๓} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๐.

ยามปกติตามโอกาส มีการจัดช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ

นอกจากนี้ ยังกล่าวได้ว่า กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่างๆ ด้วยเมตตาธรรม^{๔๔}

การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดและเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส^{๔๕} ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เหล่านี้ ย่อมเข้าได้กับการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นกิจการคณะสงฆ์ หรือการพระศาสนา เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด การให้การศึกษอบรม และการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จะมีเจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยประชาชนเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง

วิธีการจัดการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยอบรมของประชาชนประจำตำบล ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดเจนในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อเป็นกิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีคณะกรรมการ มีการประชุม มีการปฏิบัติงานการอบรมประชาชนประจำตำบล การปฏิบัติงาน ควรจัดในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ

๑. อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมแนะนำทางวิชาการ โดยมีวิทยากรบรรยายทางวิชาการ
๒. อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยวิธีชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจ
๓. อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจในเฉพาะบางเรื่องอันเกี่ยวข้องกับผู้นั้น

มหาเถรสมาคมกำหนดหลักการ และวิธีการปฏิบัติ และควบคุมส่งเสริม ไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดหน่วยงานให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น รองกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์

^{๔๔} นันทพรชัย จันทน์หอม, การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบท พระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๗๖, (อัสสัมชัญ).

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒-๖๕.

ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการจัดการสงเคราะห์ตามสมควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสบอุทกภัย หรือช่วยเหลือคนชรา คนพิการ

การสาธารณสุขสงเคราะห์ จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นไปด้วยถูกต้อง และเป็นสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสม และสมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีกรรมการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

การควบคุมการสาธารณสุขสงเคราะห์ก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบ และการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์นั้นควรดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวทางการส่งเสริมพอสรุปได้ดังนี้

๑. ชี้แนะนำการปฏิบัติหน้าที่
๒. ช่วยในการกำหนดในแผนงานแต่ละปี
๓. ช่วยคราวขาดแคลนทรัพยากร
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านทุนตามที่จะมีโอกาส
๖. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคีร่วมงานกันด้วยดี
๗. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

งานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชนจึงต้องเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรงกิจการหน่วยฝึกอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานเพื่อประโยชน์ดังกล่าวได้ดียิ่ง

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง พระสังฆาธิการ ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคล

๒.๒.๒ บทบาทพระสงฆ์กับสังคมไทย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์กับสังคมไทยซึ่งมีผู้รู้หลายท่านได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมเป็น ศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัด เป็นศูนย์กลางร่วมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกของพระสงฆ์ว่า

เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคง ปัจจัย ๓ อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ประชาชนไว้ว่า งานสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง คือ งานสงเคราะห์จิตใจเป็นหลัก ส่วนงานสงเคราะห์ทางวัตถุมีโดยทางอ้อมด้วยการแนะนำ ชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของมาบริจาคแบ่งปันกัน แต่เป็นกิจกรรมชั่วคราว ส่วนการสงเคราะห์ทางจิตใจที่พระสงฆ์ทำได้คือ

๑. การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
๒. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างตลอดจนสามารถที่จะทำให้วัดสงฆ์เป็นองค์ประกอบที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจ
๓. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านต่าง ๆ เช่น ทางวิชาการในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา พระซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่น พระจะเป็นผู้นำ ซึ่งชี้ช่องทางเสนอแนะให้มีความคิดริเริ่ม เป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงาน ตลอดจนอาจเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้ ถ้าพระมีความรู้มีโอกาสดูแลพร้อม จะเป็นการให้ความอบอุ่นใจแก่ประชาชนได้
๔. การสงเคราะห์บำรุงขวัญ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นสิ่งปลอบประโลมจิตใจ^{๔๖}

สมพร เทพสิทธา ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาท ดังนี้คือ

๑. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา ให้สามารถมีชีวิตอย่างมีความสุข มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง
๒. เป็นตัวอย่างแห่งความดี ให้เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนที่จะประพฤติตาม
๓. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการส่งเสริมและให้การศึกษอบรมกุลบุตรกุลธิดา
๔. การสงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนทางจิตใจ โดยยึดหลักธรรม การให้คำปรึกษาแนะนำ

๕. ช่วยแก้ไขปัญหาชุมชน^{๔๗}

จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์ ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของ พระสงฆ์และวัดในสังคมปัจจุบันดังนี้

๑. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจและช่วยแก้ปัญหาส่วนตัว และปัญหาสังคม อันเกิดจากการทะเลาะวิวาท ระหว่างสมาชิกในสังคมด้วยกัน
๒. สถาปนาวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน โรงเรียนประชาบาลหลาย

^{๔๖} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๓), หน้า ๔๓.

^{๔๗} สมพร เทพสิทธา, การพัฒนาเศรษฐกิจกับบทบาทของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๕๑-๕๒.

แห่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด สมภารเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ และแม้กระทั่งศาลาก็เป็นที่เรียนหนังสือนอกจากนี้ วัดยังเป็นที่อยู่อาศัยศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรและเด็กโดยทั่วไป

๓. วัดเป็นประจักษ์โรงพยาบาลให้รักษาพยาบาลแก่คนเจ็บไข้ได้ป่วยทั้งที่เป็น โรคจิตและโรคทางกาย

๔. วัดเป็นประจักษ์พิพิธภัณฑสถาน คือเป็นที่เก็บและรวบรวมสมบัติโบราณ อันล้ำค่า และมีประโยชน์ต่อการศึกษาทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติ

๕. ศาลาวัดบางครั้งถูกใช้เป็นสถานที่ประชุมราษฎรเพื่อจะได้รับข่าวสารต่าง ๆ

๖. วัดเป็นสถานที่แสดงความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชน เพราะถือเป็นสมบัติส่วนรวมของประชาชน เป็นที่ประชาชนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๗. วัดเป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนยากจน และคนไร้ที่พำนักพักพิง อีกทั้งยังเป็นหอพักให้แก่นักศึกษาทั่วไป^{๔๘}

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวถึง บทบาทความสำคัญของวัดและพระสงฆ์กับชุมชน ไว้ดังนี้คือ

๑. เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทาง ศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒. เป็นสถานสงเคราะห์บุตตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓. เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกรักษาผู้เจ็บป่วย

๔. เป็นที่พักคนเดินทาง

๕. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน

๗. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ เปรียบ เสมือนพิพิธภัณฑ

๙. เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดและขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่าง ๆ

๑๐. เป็นศูนย์กลางการปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุม กันบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ

๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ^{๔๙}

รชนีกร เศรษฐ์ ได้กล่าวถึง บทบาทที่เด่นและสำคัญของ พระสงฆ์ในชนบทไทย สรุปได้ดังนี้คือ

^{๔๘} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔๕ - ๑๕๒.

^{๔๙} อ้างแล้ว, หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

๑. พระสงฆ์ ทำหน้าที่สั่งสอนธรรม และส่งเสริมชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ

๒. ภิกษุอาวโส หรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอมและ บางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย

พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว

พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กดื้อที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วย ตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า

พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐ โบกปูน ช่างปรับปรุงการเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุข แล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จัก การสร้างบ่อน้ำ การสร้างและใช้ส้วมซึม ตลอดจนรู้จักหลักการสาธารณสุข

พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ

พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริก ซึ่งไปเผยแพร่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้สึกรักชาติ ไม่ทำไร่เลื่อนลอย และหันมานับถือพุทธศาสนา^{๕๐}

ประเวศ วะสี ได้เสนอ “บทบาทของพระสงฆ์และวัด” ไว้ดังนี้

๑. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการบวชก็คือ เพื่อการเรียนรู้ ดังนั้นสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

๑.๑ การเรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ

๑.๒ การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในการสอน

๑.๓ การเรียนรู้การสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจผู้คน ให้จับใจผู้คน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่า อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้ เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

๒. การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ควรคำนึงกำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์

๓. การทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญ of วัดคือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออกจาก โครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชนและสังคมอ่อนแอ และส่งผลให้สถาบันอื่น ๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

^{๕๐} ธีรภัทร เศรษฐ, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

๔. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๓๐,๐๐๐ โรงเรียน ยังไม่สามารถผลิตคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา และศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

๕. พระสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากในโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่า ความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร ขอบเขตแค่ไหน มีที่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันและการป้องกันให้ดีขึ้นอย่างไร

๖. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกระแสใหญ่ของโลกที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่างๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงควรต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิธีการแก้ไข ให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

๗. การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของประชาชนในสังคม ดังนั้น การบริหารจัดการวัดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความร่วมมือในการจรรโลง พระศาสนาเพื่อสังคมต่อไป^{๕๑}

กิริติ ศรีวิเชียร ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์และวัดที่ควรเป็นไปในอนาคตอันที่จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชนว่าควรประกอบด้วย

๑. บทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชน ในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และประหยัด

๒. บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนพระพุทธศาสนาของทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน และลูกหลานของชาวบ้านรอบวัด

๓. บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของชาวบ้านรอบวัด

๔. บทบาทในการเป็นแหล่งรวบรวม เก็บรักษา และศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ทั้งศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และวรรณกรรมในท้องถิ่น

๕. บทบาทในการเป็นสถานที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชาวบ้าน

๖. บทบาทในการให้การสอนและฝึกฝนอาชีพที่จำเป็นในท้องถิ่นแก่ชาวบ้านรอบวัด

๗. บทบาทในการเป็นผู้นำเอาหลักการและแนวคิดใหม่ๆ มาช่วยเหลือการเกษตร^{๕๒}

จากการศึกษาเอกสารต่างๆดังกล่าวพบว่า บทบาทของพระสงฆ์มี ๒ ด้านคือบทบาทที่เกี่ยวกับกิจวัตรในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านการศึกษาธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญและการปฏิบัติ สมณะ วิปัสสนา ทั้งต่อตนเองและต่อประชาชน อีกบทบาทคือพระสงฆ์จะต้องอบรมสั่งสอน

^{๕๑} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๔๖.

^{๕๒} กิริติ ศรีวิเชียร, อดีต ปัจจุบัน และอนาคตแห่งบทบาทของสังคมวัด ในการแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๑ - ๑๑๓.

โดยการแสดงธรรม สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จัดฝึกอบรมเข้าค่ายคุณธรรม การแนะนำ การให้คำปรึกษา การสนทนา การตอบปัญหาและการแสดงธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเผยแผ่

๒.๓.๑ ความหมายของการเผยแผ่

การเผยแผ่ คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๕๓} ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
๒. เป็นฐานะในการอบรม และสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังนั้นจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยอบรมทางจิต มีทั้งหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น
๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อประโยชน์ของตน
๓. ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ตีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน
๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ
๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

^{๕๓} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแพร่” คำว่า “เผยแผ่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงมีความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน^{๕๔} ในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคฤหัสถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแผ่” เช่น อานาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

องค์การ สมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจักไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๕๕} ดังนี้

๑. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ขอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่

^{๕๔} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๒๓๖.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔๕.

เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่อง ได้อ่าน ได้ ฟังตามสมควรแก่สถานที่ และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนได้ใช้เรียน

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบ ประเพณี และปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัด ขึ้น^{๕๖} มีการดำเนินการ ดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอน ประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่างๆ และโอกาสต่างๆ

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ รวมถึง ตลอดจนการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งาน พระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียน พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์พุทธิกสมาคมประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทาง สื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาเป็น ประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการประกวดกัน วัน สงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย

นอกจากนั้น กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาต่างๆ จัดให้มีการเทศน์ หรือปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมี กิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษา มีการประกวดเทียนพรรษา วันสงกรานต์มีการจัด พิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การก่อเจดีย์ทราย การขนทรายเข้าวัด การรดน้ำดำหัวผู้มีอายุ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

^{๕๖} อ่างแล้ว, หน้า ๑๔๖.

สรุปได้ว่า การเผยแพร่ คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน)

๒.๓.๒ พระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรม

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน

พระพุทธองค์ทรงเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ที่ผ่านการฝึกฝนตัวเองดีแล้วว่าจะก่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชน ฉะนั้นจึงแสดงมรรคมงคล ๘ อันเป็นทางที่จะนำไปสู่ความเป็นผู้เจริญ เป็นอารยธรรม เมื่อตนเองดับทุกข์ได้แล้ว ก็ควรเผยแผ่แจกจ่ายแนวทางนั้นแก่ผู้อื่นด้วย ดังนั้น จึงมีพุทธดำรัส ส่งพระสาวกออกประกาศศาสนาดังพระพุทธพจน์ที่ว่า^{๕๗}

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุขของคน จำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก จงประกาศพรหมจรรย์ อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด ผู้มีกิเลสคือ ธุลีในดวงตาน้อย มีอยู่ในด้านสังคมและความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับประชาชน คือ การเป็นอยู่ประจำวัน พระพุทธองค์ ก็ได้ตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายว่า “การบวชนี้ ต้องอาศัยข้าวที่ชาวบ้านใส่บาตรเป็นอยู่ เธอพึงควรอุทิศสาธุในข้อนี้ตลอดชีวิต” “บรรพชิตต้องพิจารณาเนืองๆ ว่า ชีวิตเราเนื่องด้วยผู้อื่น จงทำตัวให้เป็นผู้ที่เลี้ยงง่าย”^{๕๘}

ในพุทธกาลสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ด้วยการสงเคราะห์ปัจจัย ๔ มีจีวร เป็นต้น แก่เหล่าภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น จึงควรอนุเคราะห์ด้วยการแสดงธรรม ตอบแทนแก่พราหมณ์และคฤหัสถ์พวกนั้น ดังพระพุทธพจน์ว่า^{๕๙}

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์ และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้อุปการะมากแก่เธอทั้งหลายบำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค แม้เธอทั้งหลาย ก็เป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด

พระสงฆ์ต้องปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะเพื่อนาบุญของโลกด้วยการอนุเคราะห์ ตามหลักทศ ๖ ในสังคาลสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ ทรงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนไว้ทั้ง ๒ ฝ่าย คือ

(ก) ข้อปฏิบัติสำหรับฝ่ายคฤหัสถ์ ดังพระดำรัสว่า ดูกรคฤหบดี สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อันกุลบุตรพึงบำรุงโดยฐานะ ๕ ดังนี้

๑. ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา
๒. ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา
๓. ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา

^{๕๗}วิ.มท. (ไทย) ๔/๓๒/๓๒.

^{๕๘}วิ.มท. (ไทย) ๔/๑๔๓/๑๕๘.

^{๕๙}อง.ทสก. (บาลี) ๒๔/๔๘/๙๒.

๔. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู (เต็มใจต้อนรับ)

๕. ด้วยการจัดหาอามิสทานถวาย

(ข) **ข้อปฏิบัติสำหรับฝ่ายบรรพชิต** ดังพระดำรัสว่า สมณพราหมณ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน เมื่อได้รับการบำรุง จากกุลบุตรโดยฐานะ ๕ อย่างแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๖ อย่าง ดังนี้^{๖๐}

๑. สอนให้ละเว้นจากความชั่ว

๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม

๔. สอนสิ่งที่ยังไม่เคยสดับเล่าเรียน

๕. ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในสิ่งที่สดับเล่าเรียนแล้ว

๖. บอกทางสวรรค์ให้

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนนั่นเอง จุดเน้น คือ ประชาชนบำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ เป็นการให้วัตถุ พระสงฆ์ก็ตอบแทนประชาชนด้วยธรรม คือ แสดงธรรม ปฏิบัติธรรมให้ประชาชนเห็นเป็นตัวอย่าง

แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพระนั้น ต้องมีกรอบไม่เกินไปเลยพระวินัยซึ่งเป็นกรอบรักษาความสัมพันธ์ให้มั่นคง เช่น บทบัญญัติทางวินัยว่า ให้พระสงฆ์พิจารณาลงโทษปฏิสارانียกรรมแก่พระภิกษุที่ผิดต่อคฤหัสถ์^{๖๑} เช่น การชวนชวายเป็นมิใช่ลาภ มิใช่ประโยชน์เพื่ออยู่ไม่ได้แห่งคฤหัสถ์ ต่ำว่า เปรียบเปรย ยุยงคฤหัสถ์ให้แตกแยกกัน รับค่าเขาแล้ว ไม่ทำจริง เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ที่พระองค์ได้แสดงแนวไว้ ได้ทรงทำเป็นตัวอย่าง และพระสงฆ์ได้สืบทอดเจตนารมณ์นั้นต่อ ๆ กันมา จึงทำให้พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันจนพบพระพุทธศาสนามาตั้งมั่นในดินแดนไทยตลอด ๖๐๐ ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันด้านอื่นๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ความสัมพันธ์ด้านสังคม ประชาชน ได้ใช้วัดเป็นที่พบปะพูดคุย เป็นสถานที่จัดงานรื่นเริง งานบุญ เป็นสถานที่ปรับทุกข์เรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ กับพระสงฆ์ วัดเป็นคลังเก็บวัสดุสำหรับชุมชน เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นที่สงเคราะห์ผู้เจ็บป่วยด้วยการแพทย์โบราณเป็นที่สร้างผู้นำพัฒนาชุมชน เช่น การก่อสร้างโรงเรียน การชุดบ่อ ทำถนนหนทางสร้างสะพาน เป็นต้น

(๒) ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ได้ใช้วัดเป็นศูนย์การศึกษาของชุมชน

(๓) ความสัมพันธ์ในด้านการผลิตศิลปกรรมและศิลปวัตถุ ทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านต่างช่วยกันสร้างสรรค์งานศิลปวัตถุ เช่น กุฏิ วิหาร โบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้นเมื่อมีความสัมพันธ์อันดีแล้ว พระสงฆ์ก็สร้างบทบาทของตนต่อสังคมในทางสร้างสรรค์ ในฐานะผู้นำทางสติปัญญา

สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ในการส่งเสริมด้านจริยธรรม คือ เป็นแหล่งที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมในการเรียนรู้เรื่องศีลธรรมโดยครูที่เหมาะสม คือพระสงฆ์ ด้านศิลปวัฒนธรรม คือ พระสงฆ์และชาวบ้านต่างช่วยกันสร้างสรรค์งานศิลปวัตถุ เช่น กุฏิ วิหาร โบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น และด้านสังคมและการศึกษา คือ พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ได้ใช้วัดเป็นศูนย์การศึกษาของชุมชน

^{๖๐}ที.ป. (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๒๐๕.

^{๖๑}วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๙๕/๖๘.

๒.๓.๓ การสอนจริยธรรมของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญกิจอันยิ่งใหญ่แก่ชาวโลก ด้วยการเสด็จสอนธรรม โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา การประกาศธรรมของพระองค์ อุดมไปด้วยวิธีการและเทคนิคในการนำเสนอ ในที่นี้จะนำเอาวิธีการสอนธรรมของพระพุทธเจ้า โดยสรุปวิธีการสอนเป็น ๔ วิธี มาประกอบการพิจารณาดังนี้^{๖๒}

๑. การสอนด้วยการทำพระองค์เป็นแบบอย่าง

การสอนที่สำคัญอีกวิธีหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นอยู่เสมอ คือ การที่พระองค์ทรงดำรงตนให้เป็นแบบอย่าง และทรงย้าให้พระภิกษุสงฆ์ประพฤติตนให้เหมาะสมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติพระวินัย ขึ้นมาควบคุมความประพฤติของพระภิกษุไว้อย่างเข้มงวดกว่าฆราวาส โดยทั่วไป พระภิกษุรูปใดประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีก็จะได้รับการชมเชยกย่องให้เป็นเอตทัคคะจากพระองค์ในเรื่องนั้นๆ เป็นรายๆ ไป

๒. การสอนด้วยการให้เกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง

วิธีปลูกฝังจริยธรรมอีกวิธีหนึ่ง ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ คือ การช่วยให้ผู้ปฏิบัติสัมผัสกับสัจจะธรรมนั้นด้วยตนเองวิธีการนี้ถือว่าเป็นวิธีที่สำคัญมากในการเผยแผ่พุทธศาสนาและปลูกฝังจริยธรรม โดยทั่วไป เพราะทรงพิจารณาเห็นว่าศาสนาหรือจริยธรรมเป็นเรื่องของการตัดสินใจของแต่ละคน โดยไม่มีการบังคับให้เชื่อ จึงไม่อาจพูดได้ว่าคนใดคนหนึ่งมีจริยธรรม ถ้าเขาถูกบังคับให้เป็นไปอย่างนั้น วิธีที่สำคัญที่จะให้คนได้สัมผัสกับสัจจะธรรม อยู่ที่การให้โอกาสแก่ผู้นั้นได้สัมผัสกับจริยธรรมด้วยตนเอง ซึ่งจะเหตุให้นำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตนต่อไป เพราะจริยธรรมและสัจจะธรรม มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาก ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงมักให้สาวกได้สัมผัสกับสัจจะธรรมด้วยการพิจารณาดูชีวิตของตนเองเป็นที่ตั้ง การปลูกฝังจริยธรรมในลักษณะดังกล่าวมีกรณีตัวอย่างไว้มากมาย อย่างมีพระภิกษุกลุ่มหนึ่งออกปฏิบัติธรรมในสถานทีวิเวก จนเกิดความรู้สึกว่าตัวเองบรรลุธรรมขั้นสูงแล้ว ตั้งใจจะมาราบูลพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงรู้ว่าพระเหล่านั้นยังมีกิเลส แต่ไม่ทรงบอก ทรงปลูกฝังให้มีจิตสำนึกเองด้วยการให้ดูซากศพในป่าช้า จนภิกษุเหล่านั้นเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง นั้นเป็นลักษณะของการสอนให้เกิดประสบการณ์แก่ตนเองที่พระองค์ทรงใช้แก่สาวกและพุทธบริษัท

๓. การสอนด้วยการแสดงธรรม

วิธีปลูกฝังจริยธรรมที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง ที่พระพุทธองค์ทรงใช้จนตลอดพระชนม์ คือ การสอนธรรมให้แก่คนในสังคมโดยไม่จำกัดชั้นวรรณะ จุดมุ่งหมายในการสอนธรรม คือ การกระตุ้นทรรศนะความคิดของผู้ฟังให้ตื่นขึ้น เพื่อนำสติปัญญามาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงสอนแบ่งออกตามความเหมาะสมแห่งเหตุการณ์ สถานที่ บุคคล ตลอดจนจริต ของบุคคลแต่ละประเภท ที่ทรงนำมาใช้กับกลุ่มบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะสอนผู้ใดพระพุทธองค์ทรงใช้พุทธญาณวิเคราะห์สภาวะจิตของผู้นั้นก่อนแล้วจึงแสดงธรรมให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาวะนั้น วิธีสอนธรรมในทำนองดังกล่าวเป็นเหตุให้พุทธศาสนาเผยแผ่ออกไปยังบุคคลกลุ่มต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง

^{๖๒} พระมหาทวีป กตปุญโญ (หนูด้วง), “ศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญานันท เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัน”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑-๑๒.

๔. การสอนด้วยการให้ผู้ฟังคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง

นอกจากวิธีการสอนธรรมะด้วยวิธีต่างๆ ดังที่กล่าวมา หรือการปลูกฝังจริยธรรมแก่ประชาชน พระพุทธองค์ยังทรงใช้วิธีการสอนแบบที่นิยมเรียกในวงการศึกษาวិชาปรัชญาตะวันตกที่เรียกว่า วิธีการสอนของโสคราตีส(Socratic Method) เป็นวิธีการสอนที่เน้นการตั้งคำถามเป็นสำคัญซึ่งวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนใช้สติปัญญาคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง พุทธศาสนาเรียกวิธีการสอนแบบนี้ว่าเป็นการสอนแบบให้เหตุผล เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้ศึกษาใช้สติปัญญาและประสบการณ์ของตนเองเป็นพื้นฐานในการตอบปัญหาต่างๆ การที่พระพุทธองค์ทรงเน้นเรื่องเหตุผลมาก เพราะทรงเห็นว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของเหตุผล ไม่ใช่เรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ถ้าหากจริยธรรมเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกแล้ว จริยธรรมก็จะมีในผู้หนึ่งผู้ใดได้ไม่นาน เพราะอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละคนย่อมเกิดขึ้นได้รวดเร็วและขณะเดียวกันก็สามารถดับไปได้อย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน เหมือนไฟไหม้ฟาง เหตุผลเป็นเรื่องของการใช้ปัญญาขบคิด ซึ่งอยู่เหนืออารมณ์ความรู้สึกออกไป

สรุปได้ว่า การสอนของพระพุทธเจ้าเน้นมีการเลือกสอนตามหลักของความสามารถของผู้ที่รับฟัง คือ พิจารณาถึงปัญญาของผู้ฟังเป็นที่ตั้งว่ามีสติปัญญามากน้อยเพียงใด โดยมีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ การให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมที่พระสงฆ์แสดงง่ายมากที่สุดแต่เต็มไปด้วยองค์ประกอบของเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์

๒.๓.๔ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคพุทธกาล

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยพุทธกาล จากการศึกษพบว่าพระพุทธเจ้าทรงมีทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่จะทรงสั่งสอน ดังนั้นการพิจารณาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์จึงเริ่มตั้งแต่ คุณสมบัติของผู้สอน ลีลาการสอนและหลักการสอน

๑) คุณสมบัติของผู้สอนหรือนักเผยแผ่

พุทธวิธีในการสอนนั้นต้องเริ่มต้นจากปรัชญาขั้นพื้นฐานอันได้แก่ กัลยาณมิตรและมีสติปัญญา ไหวพริบที่ชาญฉลาดเป็นเบื้องต้น จากนั้นต้องประกอบด้วยหลักของนักเผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตรเป็นอันดับต่อไป เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นต้องประสานสัมพันธ์กัน มีความกรุณาต่อกันโดยเฉพาะในด้านการอบรมสั่งสอนนั้น ย่อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึกหรือนักเผยแผ่

พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร ๗^{๖๓} ประการ ดังนี้

๑. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ ในฐานะเป็นที่สบายและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้

๒. ครุ เป็นที่เคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรอบอุนใจ เป็นที่ฟังได้และปลอดภัย

๓. ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ

^{๖๓} ม.ม. (บาลี) ๒๓/๓๗/๒๙, ม.ม. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

๔. วตฺตา จ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕. วจนกฺขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

๖. คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในอวิชชา คือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักนำไปในทางเสื่อมเสีย ๔^{๖๔}

๒) ลีลาการสอน

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมมีกถา หรือการสนทนาทั่วไปซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน มี ๔^{๖๕} ประการ คือ

๑. สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือจะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังงูมีมือไปดูเห็นกับตา

๒. สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือสิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ชัดซึ่งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับ อยากรลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า คือปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนียว ไม่กลัวยาก

๔. สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือบำรุงจิตให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ ๕^{๖๖}

๓) หลักการสอน

พระพุทธองค์ได้ตรัสองค์แห่งธรรมกถึก ๕^{๖๗} ประการ คือ

๑. อนุพุทฺธิกถํ กล่าวความไปตามลำดับ คือแสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาวิชาตามลำดับ ความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒. ปริยายทสฺสาวี ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกเยื้องไปต่าง ๆ ตามแนวเหตุผล

๓. อนุทยตํ ปฏิจฺจ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือสอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ เป็นประโยชน์แก่เขา

^{๖๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐๔.

^{๖๕}ที.สี. (บาลี) ๙/๓๒๒/๑๒๖, ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๒/๑๒๔.

^{๖๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙.

^{๖๗}อง.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๕๙/๑๗๔-๑๗๕, อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

๔. น อามิสนตโร ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือสอนเขามิใช่เพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน^{๖๘}

สรุปได้ว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยพุทธกาลนั้นมีสาระที่สำคัญ ๓ ประการได้แก่ ๑) การเลือกผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ให้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่พระองค์ได้ทรงกำหนดไว้ ๒) ทรงใช้ลีลาการสอนตามความสามารถของผู้รับฟังที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล และ ๓) ทรงมีหลักการสอนที่เป็นลำดับการสอนที่เป็นขั้นตอนง่ายต่อการทำความเข้าใจ

๒.๔.๕ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคหลังพุทธกาล

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยหลังพุทธกาลนั้น ได้รับการสืบเนื่องจากพุทธบริษัททั้ง ๔ กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกาได้มีบทบาทในการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถของแต่ละคนแม้พระองค์จะให้สิทธิ์เสรีแก่พุทธบริษัททั้ง ๔ ในการเผยแผ่หลักธรรมก็ตาม แต่จากข้อเท็จจริงตลอดจนความเหมาะสมแห่งสถานภาพและบุคลิกภาพแล้วสังคมส่วนใหญ่ยังยกย่องพระสงฆ์ให้เป็นผู้ที่ได้รับเกียรติ และเป็นผู้นำในการเผยแผ่ธรรมะเป็นหลักสมัยหลังพุทธกาลนั้นจะเห็นได้ว่าศาสนากับการเมืองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองนั้น อำนาจต่างๆ ยังอิงกับธรรมะ ผู้มีอำนาจจะไม่ใช้อำนาจไปด้วยเหตุผลส่วนตัวหรือโดยยึดถือผลประโยชน์ของผู้ปกครอง หลักการทางศาสนากียอมรับความชอบธรรมของผู้มีอำนาจหรือกษัตริย์ในการปกครองประเทศ ส่วนกษัตริย์ก็มีหน้าที่ในการอุปถัมภ์บำรุงและคุ้มครองศาสนาดังนั้นศาสนจักรและอาณาจักรจึงไม่มีการแยกกัน แต่ละส่วนก็เป็นเอกเทศของกันและกัน โดยเหตุที่ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ได้ดำเนินมาอย่างแน่นแฟ้นมาโดยตลอด แม้ภายหลังพุทธกาลความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานในการสังคายนาพระธรรมวินัยแทบทุกครั้งจะต้องมีกษัตริย์ทรงถวายการอุปถัมภ์ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้มีความเด่นชัดยิ่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชก็ยังคงใช้รูปแบบดั้งเดิมอยู่คืออาศัยพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ แต่ครั้นมาถึงยุคพระพุทธศาสนาได้แยกออกเป็นหลายนิกาย โดยเฉพาะที่เด่นชัดที่สุดหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนาได้แตกแยกออกเป็น ๒ นิกายใหญ่ๆ คือเถรวาทกับมหายาน หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ล่วงมาได้ ๑๐๐ ปี ๒๕

จุดเด่นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช คือพระเจ้าอโศกมหาราชได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาจนสามารถนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารประเทศและเปลี่ยนการขยายอำนาจด้วยศาสตราวุธมาเป็นธรรมาวุธโดยอาศัยพระราชอำนาจของพระองค์ในการใช้นโยบายหลักธรรมวินัยในการบริหารประเทศ เช่น

๑. ทรงปกครองบ้านเมืองโดยระบบธรรมาธิปไตย คือใช้หลักพระธรรมวินัยบริหารบ้านเมือง

๒. ทรงอุทิศพระองค์เป็นธรรมทาส โดยทรงหวังผลทั้งในภพนี้และภพหน้า นำประชาชนให้ห่างจากมิถิลาชีพ ดำรงชีวิตโดยหลักสัมมาอาชีวะ

๓. เสด็จประพาสเพื่อธรรม คือเที่ยวนมัสการปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาและแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้และปฏิบัติธรรม

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔.

๔. ทรงปฏิวัติสังคมโดยธรรม คือยกเลิกพิธีกรรมต่างๆ ที่มีการเบียดเบียนทำลายล้างห้ามการฆ่าสัตว์บูชาด้วยกฎ “มา ฆาต” คือห้ามฆ่า แม้ภายในพระราชวังเองก็ห้ามฆ่าสัตว์

๕. ทรงใช้ระบบรัฐสวัสดิการ ด้วยการสร้างโรงพยาบาลขึ้นรักษาคน และโรงพยาบาลรักษาสัตว์ปลูกสมุนไพรไว้ในส่วนต่างๆ ของประเทศ ขุดบ่อน้ำ สระน้ำ สร้างถนนคูคลอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

๖. ให้เลิกพิธีกรรมทุกชนิดที่ไม่เป็นธรรม และได้นำเอาหลักของมงคลสูตร สิ่งกาลสูตรให้คนปฏิบัติต่อกันตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่ เน้นให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของธรรมทาน เห็นคุณค่าของการแนะนำ การรับการแนะนำสั่งสอนกันด้วยเมตตา กรุณา

๗. ทรงตั้งข้าหลวงแทนพระองค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยให้ข้าหลวงเหล่านั้นสร้างความรู้สึกต่อประชาชนว่า เป็นเหมือนลูกหลานของตน ให้พยายามสวดสวดคุณและสุขทุกข์ของเขาดุจบิดาเอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาของตน การกระทำทุกอย่างทรงเน้นหนักไปที่ผลประโยชน์อันผู้กระทำถึงได้ในภพนี้และภพหน้าผลจากการปกครองโดยระบบธรรมาธิปไตย ทำให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงมีสัมพันธไมตรีกับพระองค์ มีเมืองเป็นอันมากที่ยอมเป็นข้าขอบขัณฑสีมา เพราะความเคารพศรัทธาต่อพระเจ้าอโศกมหาราช ความสงบสุขจึงได้บังเกิดขึ้น^{๖๙}

หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ แล้ว พระเจ้าอโศกมหาราช และพระโมคคัลลีบุตรทรงพิจารณาเห็นว่าพระพุทธศาสนาอาจจะดำรงอยู่ไม่ยั่งยืนในประเทศอินเดียจึงสมควรส่งสมณทูตออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ เพื่อว่าเมื่อเสื่อมสูญจากประเทศอินเดียแล้วพระพุทธศาสนาอันเป็นประโยชน์แก่โลกก็ยังมีปรากฏอยู่ในประเทศอื่นๆ จึงส่งสมณทูตออกเป็น ๙ สายดังนี้^{๗๐}

๑. พระมหาเทวเถรไปยังมหาสมณพล (คือแคว้นแคว้นข้างใต้ลำน้ำโคทาวารี อันเป็นประเทศไมสอร์บัดนี้) แห่ง ๑

๒. ให้พระรักขิตเถรไปยังวันวาสิประเทศ (คือแคว้นแคว้นกะนะระเหนือ อันเป็นเขตเมืองบอมเบย์บัดนี้) แห่ง ๑

๓. ให้พระธรรมรักขิตเถรไปยังปรัณฑปะประเทศ (คือแคว้นแคว้นตอนชายทะเลข้างเหนือเมืองบอมเบย์บัดนี้) แห่ง ๑

๔. ให้พระมหาธรรมรักขิตเถรไปยังมหารัฐประเทศ (คือแคว้นแคว้นข้างยอดลำน้ำโคทาวารี) แห่ง ๑

๕. ให้พระมัชฌันติกเถรไปยังกษมิระและคันธาระประเทศ (คือที่เรียกว่าประเทศแคชเมียร์และอาฟกานิสถานบัดนี้) แห่ง ๑

๖. ให้พระมัชฌันเถรไปยังหิมวันตประเทศ (คือมณฑลที่ตั้งอยู่เชิงเขาหิมาลัย มีเนปาลราชเป็นต้น) แห่ง ๑

^{๖๙} สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๗๐} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๕ – ๑๕๖.

๗. ให้พระมหารักษ์ตึเถรไปยังโยนกโลกประเทศ (คือเหล่าเมืองที่พวกโยนกได้มาเป็นใหญ่อยู่ในแดนประเทศเปอร์เซียบัดนี้) แห่ง ๑

๘. ให้พระมหินทรเถร อันเป็นราชบุตรของพระเจ้าอโศกไปยังลังกาทวีป แห่ง ๑

๙. ให้พระโสณะเถร กับพระอุตระเถร ไปยังสุวรรณภูมิประเทศ แห่ง ๑^{๗๑} การที่พระสมณทูตคือพระโสณะเถรกับพระอุตระเถรนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น ตามเส้นทางของชาวอินเดียซึ่งเข้ามาสู่สุวรรณภูมิมีหลายทางด้วยกัน ทางใดทางหนึ่งคือ

๑. มาทางบก โดยผ่านเบงกอล ข้ามเทือกเขาปาดไก้เข้าสู่พม่าตอนบน

๒. ลงเรือข้ามอ่าวเบงกอลขึ้นที่อ่าวเมาะตะมะ หรือมาขึ้นที่ฝั่งมะริด ทวาย ตะนาวศรีแล้วเดินบกเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยผ่านจังหวัดกาญจนบุรี

๓. ลงเรือข้ามมหาสมุทรเข้าสู่ช่องแคบมะละกา มาขึ้นบกบนแหลมมลายู หรืออาจจะอ้อมไปเลยเข้าอ่าวญวนไปกัมพูชาและจามปา

การอพยพครั้งใหญ่ๆ ของอินเดียมาสู่สุวรรณภูมิเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชกล่าวกันว่าชาวแคว้นกลิงคะ (แคว้นโอริสาปัจจุบัน) หนีภัยสงครามลงเรือจำนวนหลายร้อยลำมาสู่สุวรรณภูมิและหมู่เกาะอินโดนีเซีย จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าชาวอินเดียเหล่านี้จะต้องมีนักปราชญ์ราชบัณฑิตติดตามมาด้วยเป็นจำนวนมาก ดังนั้นตำนานพื้นเมืองของชนชาติต่างๆ ในสุวรรณภูมิที่ชาวอินเดียได้มาสอนความเจริญให้ มักจะเล่าถึงปฐมวงศ์ของตนว่าเป็นชาติยะมาจากอินเดีย ดังนั้นเมื่อพระโสณะและพระอุตระซึ่งนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่เป็นคณะแรก อาจเป็นทางเรือหรือไม่ก็ทางบก โดยผ่านเบงกอลข้ามเทือกเขาปาดไก้เข้าสู่พม่าตอนบน แล้วผ่านเข้ามาทางจังหวัดกาญจนบุรี มาสู่นครปฐมอันเป็นเมืองหลวง ซึ่งเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “ทวารวดี” พระโสณะและพระอุตระจึงได้แสดงธรรมเทศนาแก่ชาวสุวรรณภูมิ เพราะอย่างน้อยก็มีชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้รู้เรื่องแล้วจึงช่วยกันเผยแผ่ออกไปถึงชาวพื้นเมือง นั่นก็คือพวกมอญโบราณ และละว้าซึ่งเป็นพวกแรกในสุวรรณภูมิที่นับถือพระพุทธศาสนาในยุคหนึ่ง ดังนั้นชาวไทยจึงได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของตนและนับถือตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชดังที่กล่าวมานี้ได้รับการพัฒนาจนกลายมาเป็นรูปแบบการเผยแผ่ในปัจจุบัน ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของพระเจ้าอโศกมหาราชกับพระพุทธศาสนาก็เป็นแม่แบบของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา กล่าวคือศาสนจักรและอาณาจักรต้องมีความสัมพันธ์กลมเกลียวกันอย่างแยกกันไม่ได้ นับได้ว่าวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชมีบทบาทต่อนักเผยแผ่ในรุ่นต่อมาอย่างแท้จริง จนพระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นอยู่ในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ต่างก็ได้รับอิทธิพลนั้นแล้วเจริญรอยตามแบบอย่างดังกล่าวมาโดยลำดับจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ฝังงมของไทย

สรุปได้ว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยหลังพุทธกาลนั้น ได้รับการสืบเนื่องจากพุทธบริษัททั้ง ๔ กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกาได้มีบทบาทในการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถของแต่ละคนแม้พระองค์จะให้สิทธิ์เสรีแก่พุทธบริษัททั้ง ๔ ในการเผยแผ่หลักธรรมก็ตาม แต่จากข้อเท็จจริงตลอดจนความเหมาะสม

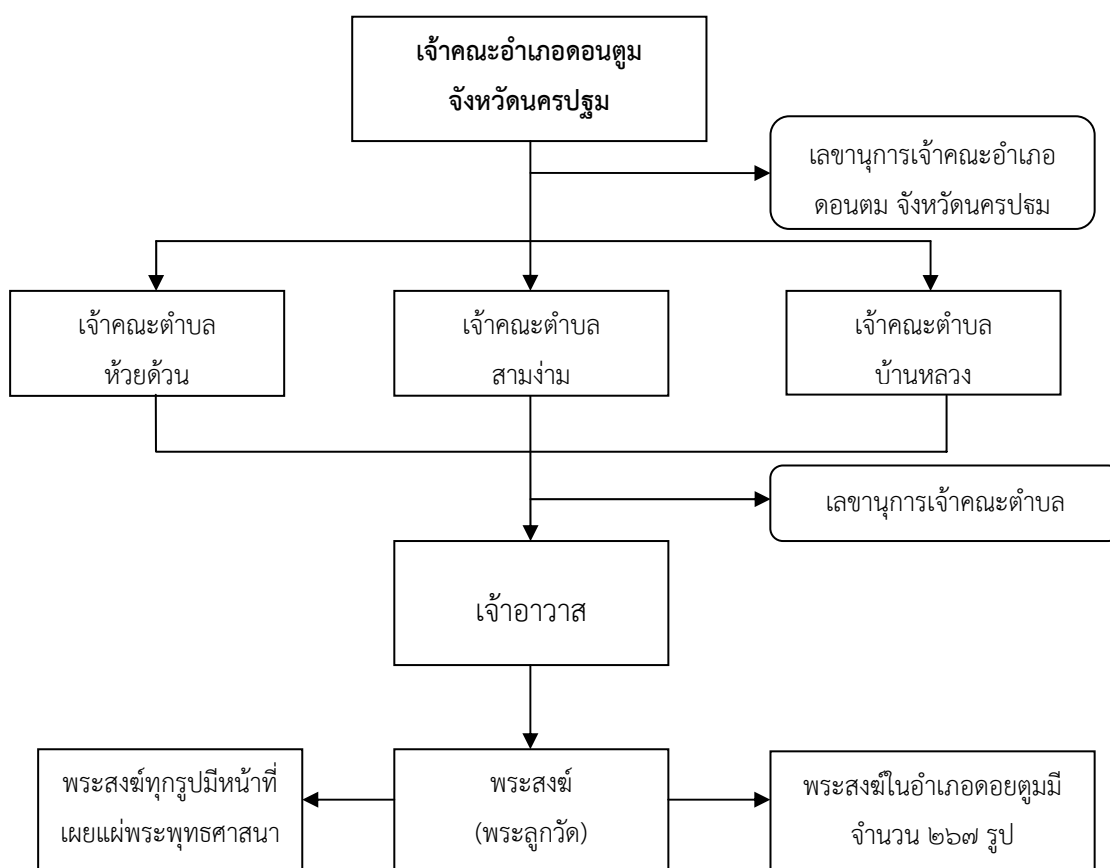
^{๗๑} สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑, **ตำนานพระพุทธเจดีย์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๕๐.

แห่งสถานภาพและบุคลิกภาพแล้วสังคมส่วนใหญ่ยังยกย่องพระสงฆ์ให้เป็นผู้ที่ได้รับเกียรติ และเป็นผู้นำในการเผยแผ่ธรรมะเป็นหลักสมัยหลังพุทธกาล

๒.๔ คณะสงฆ์อำเภอตอนตม จังหวัดนครปฐม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอตอนตม จังหวัดนครปฐมมีการวางรูปแบบอำนาจในการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบโดยยึดให้พระสังฆาธิการในเขตที่ตนได้รับมอบหมายมีอำนาจในการปกครองดูแลพระสงฆ์ที่อยู่ในสังกัดเขตการปกครอง ซึ่งคณะสงฆ์อำเภอตอนตม จังหวัดนครปฐม ประกอบไปด้วย ๓ ตำบล คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลสามง่าม และตำบลบ้านหลวง รวมทั้งสิ้นมีพระสงฆ์จำนวน ๒๖๗^{๗๒} รูป

๒.๔.๑ โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอตอนตม จังหวัดนครปฐม (ส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา)

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอตอนตม จังหวัดนครปฐม

^{๗๒} สถิติจากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๕๓.

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้สืบค้นงานวิจัยที่มีผู้ดำเนินการจัดทำเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว เพื่อมานำเสนอประกอบการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยประเด็นที่ได้ทำการสืบค้นนั้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ซึ่งได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยและดำเนินการจัดทำไว้หลายท่าน อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเสนอ ดังนี้

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโรร) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ส่วนปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า (๑) ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบาย (๒) การออกกฎระเบียบข้อบังคับของวัด พระส่วนใหญ่ไม่ค่อยตั้งใจเท่าที่ควร และ (๓) ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจกฎระเบียบของวัด^{๗๓}

พระมหาสังเวียร ปณฺณารโ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์” จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการปรับตัวและการปรับบทบาท หากพระสงฆ์ยังสามารถปรับและนำหลักธรรมะวิธีการสอนที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน พระสงฆ์จะได้รับความเคารพนับถือและความศรัทธาจากประชาชน การนำหลักธรรมความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาพัฒนามาร่วมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่เพียงเกิดผลต่อชุมชนด้านศีลธรรมเท่านั้น ยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มและรู้สึกในความสัมพันธ์กันที่จะดำเนินกิจกรรมต่อกลุ่ม ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง โดยพระสงฆ์ได้ปรับบทบาทในการเข้าถึง เข้าไปรับรู้ปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาความยากจน โดยได้หยิบยกเอาปัญหาเหล่านี้มาเป็นสื่อกระตุ้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชน โดยอาศัยหลักพระศาสนาจากการเรียนรู้ชุมชนมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชุมชนได้อย่างลงตัวโดยการปลูกฝังหลักคุณธรรม^{๗๔}

พระมหากำพล คุณงโก ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อบทบาทของพระสงฆ์พบว่า สามารถเรียงตามลำดับได้ ดังนี้ (๑) ความพึงพอใจในด้านภาวะผู้นำของพระสงฆ์ ในการมีส่วนร่วมในการอบรมจริยธรรม พระสงฆ์มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย = ๔.๐๔ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .๖๒๙ (๒) ความพึงพอใจในการให้การศึกษาศาสนาของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในการอบรมจริยธรรม

^{๗๓}พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโรร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๗๔}พระมหาสังเวียร ปณฺณารโ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

พระสงฆ์มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย = ๓.๙๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .๖๗๔ (๓) ความพึงพอใจในด้านการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมพระสงฆ์มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .๘๗๖ (๔) ความพึงพอใจในด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในการอบรมจริยธรรม พระสงฆ์มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย = ๓.๗๙ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .๘๖๓ (๕) ความพึงพอใจในด้านการให้ความรู้ด้านการปกครองของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในการอบรมจริยธรรม พระสงฆ์มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย = ๓.๔๓ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .๙๖๓^{๗๕}

พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทวทัตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระเทวทัต ผู้วิจัยพอสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้ คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากบทบาทของท่าน ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องของการทูลขอวัตถุ ๕ ประการ และการทำสังฆเภทเป็นต้น และถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาหลากหลายประการในกาลต่อมา ดังนั้น เมื่ออนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาในประวัติและการประพฤติปฏิบัติตนของท่านแล้ว ก็ควรที่จะเรียนรู้เพื่อเป็นอุทาหรณ์ว่า ควรจะกระทำความผิดในสิ่งที่ดี มีความเห็นถูกต้อง^{๗๖}

พระพงศศักดิ์ อภิขุโข ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” จากผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา อาจจะเผยแผ่ได้หลายวิธี หลายรูปแบบ แต่ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยปัจจุบันหรือสมัยรัตนโกสินทร์ คือ การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังตามถ้ำ พระอุโบสถ และพระวิหารตามวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการเผยแผ่ด้วยการใช้ภาพสื่อจิตรกรรมฝาผนังช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยอดีต โดยที่ผู้วาดหรือจิตรกรนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านสุนทรียศาสตร์ มีความเป็นศิลปิน การรู้จักใช้สีที่นำมาวาดภาพเพื่อจะสื่อภาพนั้นออกมาเป็นลวดลายต่าง ๆ ให้มีความหมายเมื่อผู้พบเห็นแล้วสามารถเข้าใจได้ในทันที นอกจากนี้แล้วผู้วาดหรือจิตรกรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อออกมาไม่ว่าความรู้ด้านศิลปะ ความรู้ด้านศาสนาที่ตนศึกษาจนตนเองเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว และต้องเข้าใจบุคคลที่จะมาชมว่าเขาเหล่านั้นเป็นใครมาจากไหน เพราะสมัยก่อนนั้น การศึกษานั้นยังไม่แพร่หลายเหมือนปัจจุบัน คนที่จะเรียนหนังสือได้นั้นมีจำเพาะพวกเกิดในตระกูลอันมีจะกิน ส่วนชาวบ้านธรรมดาสามัญคนยากที่จะได้เรียนหนังสือ ก็ได้อาศัยการวาดภาพของจิตรกรได้ศึกษาความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น^{๗๗}

^{๗๕} พระมหากำพล คุณงกร, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๗๖} พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทวทัตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๗๗} พระพงศศักดิ์ อภิขุโข, “ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตตัง) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย”, จากผลการวิจัยพบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ พบว่า รูปแบบการเผยแผ่คือ เทศน์ในวันพระ เทศน์ในเทศกาลเข้าพรรษาเทศน์ตามงานนิมนต์ งานพระธรรมทูต อบรมศีลธรรมนักเรียนตามโรงเรียน หรืออบรมในเวลาเย็นชวนเข้าค่ายอบรมคุณธรรม เขียนหนังสือธรรมะเผยแผ่ อบรมกรรมฐาน แสดงธรรมออกอากาศทางวิทยุและโทรทัศน์ ปัญหาที่พบในการเผยแผ่ เช่น ชาวบ้านจะชอบฟังและดูสิ่งบันเทิงมากกว่าการฟังธรรมะ และนักเผยแผ่ที่ดีจะต้องยึดองค์แห่งธรรมกถึก^{๗๘}

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” เกี่ยวกับเรื่องบทบาทในการให้การศึกษาทั่วไปทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแผ่ธรรม โดยศึกษาพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ว่า “พระสงฆ์มีบทบาทสูงมากในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งในขณะที่สอนได้เน้นให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่
๒. ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและกิจกรรมอื่นๆซึ่งพบว่าพระสงฆ์มีกิจกรรมสูงขึ้นตามพระราชที่บวช

๓. ต้องการมีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยพระสงฆ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ ปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ในลักษณะที่พระสงฆ์จะเข้าไปสอนได้

๔. ด้านการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจประชาชน ออกเยี่ยมประชาชนและนำประชาชนพัฒนาท้องถิ่น วัด และโรงเรียน และเข้าร่วมในวันสำคัญทางศาสนา

ความคิดเห็นที่พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคม สรุปได้ว่า

๑. พระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่างานพระธรรมทูต การเผยแผ่ธรรมะ โดยสื่อมวลชนและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จำเป็นในการเผยแผ่ธรรมะพร้อมกับประสงค์ที่จะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในการจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้เบื้องต้น ในการแพทย์และการสังคมสงเคราะห์ที่ถูกหลักวิชาการ

๒. พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านศาสนพิธี ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตและพัฒนาทางจิตใจเยี่ยมประชาชนที่โรงพยาบาลและที่บ้าน วัดต่าง ๆ ควรสงเคราะห์ประชาชนด้วยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้จัดสถานที่พักผ่อนภายในวัด รักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย สงเคราะห์เด็กอ่อนวัยเรียน

๓. พระสงฆ์สามเณรมีส่วนเห็นด้วยในการที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองคิดว่ามีความพร้อมและเชื่อมั่นว่า จะทำให้โดยไม่รับการสนับสนุนจากประชาชนและไม่ผิดต่อวินัยสงฆ์

๔. พระสงฆ์ พยายามปรับปรุงบทบาทและฐานะของตนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการพัฒนาตนเองทางการศึกษาให้สูงขึ้น นอกเหนือจากการมีศีลธรรมและสมาธิพระสงฆ์สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีในด้านการศึกษาสุขภาพอนามัย

^{๗๘}พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตตัง), “บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ตลอดจนการสงเคราะห์ช่วยเหลือต่างๆ จะเห็นได้ว่างานเหล่านี้เป็นบทบาทที่แท้จริงของพระสงฆ์ซึ่งน่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้”^{๗๙}

พระปลัดเกียรติก้อง สนิทวิกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับ โดยเรียงลำดับ คือ ด้านการ ควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^{๘๐}

พระมหาภุชญา นันทเพชร ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สองเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ในการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาระดับชั้นปีที่ ๔ ของมหาลัทธิสงฆ์ ๒ แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภากาชาดมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง ๑๘๕ ตัวอย่างและนำข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่า F-test จากผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคัมภีรวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญาและวิชาเอกบาลีสันสกฤตและมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^{๘๑}

เสาวลักษณ์ นิลขำ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านอุตะเถา จังหวัดชัยนาท” ได้เข้าศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน สรุปผลของการศึกษานี้ว่า “แรงจูงใจในการพัฒนา มากกว่าชุมชนในวังไผ่ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพระสงฆ์ในชุมชนอยู่ตะเภาบวชและอยู่นาน จึงเป็นผู้นำชาวบ้านในการทำงานพัฒนาต่าง ๆ ได้มากส่วนในชุมชนวังไผ่พระสงฆ์เริ่มมาอยู่ แต่ชาวบ้านก็ศรัทธามากเพราะเป็นผู้ทำงานอย่างจริงจังและเห็นผลของความร่วมมือของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ในการศึกษาชุมชนทั้งสองนี้ปรากฏว่า พระสงฆ์มีวิธีในการพัฒนาชุมชนแบบเดียวกันในระยะเริ่มแรก คือ ถือเป็นการพัฒนาแบบเสรีที่ทางวัดและประชาชนร่วมมือกันในการดำเนินงาน ซึ่งงานต่างๆ

^{๗๙}เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๑๙.

^{๘๐}พระปลัดเกียรติก้อง สนิทวิกุล, “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๘.

^{๘๑}พระมหาภุชญา นันทเพชร, ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๐.

สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะแรงศรัทธาและความร่วมมือจากประชาชนภายในชุมชนที่ช่วยกันสละแรงกาย พร้อมทั้งความคิดและกำลังทรัพย์ มีความสามัคคีในการทำงานทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายมา” ^{๔๒}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม (จันทร์คัม) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาและบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตและเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ^{๔๓}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคลผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถืออุตงควัตร เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนา การศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ ^{๔๔}

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี ได้วิจัยเรื่อง “วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาลัย (หลวงพ่อดุณ ปิริสุทโธ)” พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันของหลวงพ่อดุณ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ท่านใช้ในการเผยแผ่หรือประกาศและวิธีการเผยแผ่ที่ท่านใช้บ่อยที่สุด คือการสนทนาธรรมและการตอบคำถาม ถือว่าเป็นวิธีการที่ท่านใช้สื่อถึง ผู้ฟังง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีกรรมมากมาย ตลอด

^{๔๒} เสาวลักษณ์ นิลขำ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ อู่ตะเภา จังหวัด ชัยนาท”, ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๑๙.

^{๔๓} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม (จันทร์คัม), “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๔๔} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน), วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

ถึงการใช้บุคลิกลักษณะคือท่านั่ง การพูดภาษาพื้นบ้านและการสร้างอารมณ์ขึ้นให้แก่ผู้ฟังอยู่เสมอ ความสัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่ที่มีคนทุกชนชั้นตั้งแต่กษัตริย์ คนรวย คนจนต่างพากันเข้าไปกราบนมัสการ^{๘๕}

พระมหาสัณญา ปณณาวิจิตโต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและแนวทาง การเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กัญจนโก, “หลวงตาแพรเยื่อไม้”)” พบว่า รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กัญจนโก, “หลวงตาแพรเยื่อไม้”) ทั้ง ๓ ประเภทคือ ๑. การเทศนา (เทศน์มหาชาติ และเทศน์ธรรมวัตร) ๒. การปาฐกถา บรรยายธรรม อภิปราย สนทนา และได้ว่าที่ ๓. เขียนหนังสือ บทความ วรรณกรรมเรื่องสั้นต่างๆ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๔ วิธี คือ ๑. การนำเสนอโดยตรง ๒. การนำเสนอโดยเปรียบเทียบ ๓. การนำเสนอโดยใช้เชื่อมโยง ๔. การนำเสนอโดยการใช้ตัวอย่างและจากการศึกษาแนวทางการใช้สำนวนภาษาของท่าน ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ ๑. การใช้ถ้อยคำ มีการใช้คำง่ายและการใช้คำเชิงสัพยอก ๒. การใช้ภาพพจน์ มีการใช้ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐานและภาพพจน์การเรียนรู้เสียงธรรมชาติ ๓. การใช้สำนวนพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำกลอน และแหล่มาประกอบ^{๘๖}

นวรรตน์ สุวรรณผ่อง ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสังคมสงเคราะห์จิตเวช” โดยพิจารณาบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจ บทบาทในการรณรงค์ ให้ความรู้แก่คนในชุมชนอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจ บทบาทในการสอนวิปัสสนากรรมฐานเพื่อความสงบสุขทางด้านจิตใจ บทบาทในการให้อยู่ที่อยู่อาศัยแก่คนที่ไร้ที่พึ่งและผู้เจ็บป่วยและบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมและการพัฒนาทางด้านจิตใจ ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจ และด้านการส่งเสริมจริยธรรมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านอื่นนั้นมีน้อย สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์มากที่สุดในการช่วยเหลือประชาชนก็คือการขาดแคลนทุนทรัพย์

นอกจากนี้ ยังพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่ามีความสามารถ มีความพร้อมเหมาะสมที่จะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนก็ตาม^{๘๗}

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นสิ่งสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เพราะถ้าพระสงฆ์รู้ว่าตัวเองมีบทบาทอะไรที่สำคัญในการเผยแผ่แล้ว ก็จะสามารถสื่อสารออกมาได้เป็นอย่างดี และสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจและอยากเรียนรู้

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ ซึ่งได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยและดำเนินการจัดทำไว้หลายท่าน อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเสนอ ดังนี้

^{๘๕} พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี, ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิยาคม, **ปริญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๘๖} พระมหาสัณญา ปณณาวิจิตโต, การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๘๗} นวรรตน์ สุวรรณผ่อง, “การศึกษารูปแบบของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช : ศึกษากรณีวัดที่มีสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐานเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๔.

พระมหาปัญญา สุขสงค์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)” ผลการศึกษา พบว่า พระพิศาลธรรมพาที เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคมทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาหามลภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ดังนี้

๑. โดยตรง ได้แก่ ด้านการปกครอง ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้จัดระบบการปกครอง และวางระเบียบการปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้อยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญกับพระภิกษุสามเณรในสังกัดทุกรูป

ด้านการศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ ท่านให้ความสำคัญกับหน่วยงานทางการศึกษาโดยจัดสร้างสถานศึกษา จัดให้มีการศึกษาทั้งใน และนอกระบบแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนโดยทั่วไป ทั้งแผนกธรรมและบาลี แผนกสามัญและอาชีพ และจัดให้ทุนการศึกษาแก่ ผู้ขาดทุน

ด้านการเผยแผ่ ท่านได้บรรยายธรรม แสดงธรรม ปาฐกถาธรรมแทบไม่มีวันหยุด อีกทั้งยังได้จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ เทปธรรมะเผยแผ่แก่ผู้สนใจ และระหว่างที่อยู่วัดยังได้พูดคุยสนทนาเป็นการส่วนตัวที่ท่านเรียกชื่อว่าแบบธรรมาสน์เดี่ยว และวิธีการอื่นๆ ตลอดเวลา

ด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ท่านได้จัดให้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เช่น สถานีอนามัย ห้องประชุม อาคารเอนกประสงค์ โรงฝึกอาชีพ ชุบเปอร์มาร์เก็ต ถนนและสาธารณประโยชน์อื่นๆ อย่างสืบเนื่อง

ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของสังคมท้องถิ่นโดยสร้างพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ

และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหามลภาวะ โดยสัปดาห์การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม จัดบริเวณวัดให้มีต้นไม้ร่มรื่น ปลุกสวนสมุนไพร จนเป็นศูนย์รวมสมุนไพรนานาพันธุ์ของประเทศไทยรณรงค์การเลิกสูบบุหรี่ให้วัด และบ้านปราศจากขยะ และมลพิษต่างๆ

๒. โดยอ้อม ได้แก่ ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ได้ให้ประชาชนในสังคมได้มีโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและสังคม

ด้านการเผยแผ่ ประชาชนได้รับการอบรมให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา นำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ให้มีสถานที่ราชการ เช่น สถานีอนามัย ที่ทำการศึกษานอกโรงเรียน ห้องสมุดประชาชนและอื่นๆ ทำให้ประชาชนในสังคมได้รับการบริการและใช้ประโยชน์ได้สะดวกรวดเร็ว

ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ตลอดจนการบูรณปฏิสังขรณ์ต่างๆ เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้าของประชาชนทั่วไปในด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหามลภาวะ จัดบริเวณวัด และที่ใกล้เคียงให้สะอาด เป็นแบบอย่างที่ดีของ

วัด และประชาชนทั่วไป วัดและบ้านร่มรื่นปราศจากมลพิษ และเป็นศูนย์รวมสมุนไพรนานาพันธุ์ของประเทศ^{๘๘}

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” จากการศึกษาพบว่า แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม วิเคราะห์การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการนำหลักคุณธรรมจริยธรรม ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย^{๘๙}

พรชัย กาลภูธร ได้วิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๒” ที่มีการอบรมเลี้ยงดูเชาว์ปัญญาและความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๒ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ จำนวน ๓๗๐ คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ๑. นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทวดเฒ่าและความซื่อสัตย์อยู่ในระดับสูง ๒. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทวดเฒ่าและความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. นักเรียนที่มีระดับความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคสูง มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทวดเฒ่าและความซื่อสัตย์ สูงกว่านักเรียนที่มีระดับความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคปานกลางและระดับต่ำและนักเรียนที่มีระดับความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคปานกลางมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๐}

วีระวัฒน์ ศรีจำรัส ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนฝ่ายการศึกษาสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เขต ๔ จังหวัดฉะเชิงเทรา” กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเป็นนักเรียน ๒๒๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนของฝ่ายการศึกษา

^{๘๘} พระมหาปัญญา สุขสงค์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ), **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), ๒๕๔๑.

^{๘๙} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง), “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

^{๙๐} พรชัย กาลภูธร, “การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๒ ที่มีการอบรมเลี้ยงดูเชาว์ปัญญาและความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคแตกต่างกัน”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๘.

สังคมชนบทกรุงเทพฯ เขต ๔ จังหวัดฉะเชิงเทราโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความ ใฝ่รู้ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านการประหยัด ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเมตตา กรุณา ด้านความสามัคคีอยู่ในระดับมาก และด้านความกตัญญูกตเวทีมากที่สุด นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏว่า ด้านใฝ่รู้ ด้านการประหยัด ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเมตตา กรุณา ด้านความสามัคคี ด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๑}

สุภาวดี สองเมือง ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด” จำนวน ๔๓๕ คน ผลการศึกษาพบว่า

๑. นักเรียนโดยรวมและจำแนกตามการอบรมเลี้ยงดู อาชีพผู้ปกครอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเพศส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมใน ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับสูงและมีพฤติกรรมเชิง จริยธรรมด้านการประหยัดและความเสียสละอยู่ในระดับปานกลาง

๒. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแบบมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวม ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความมีเหตุผล และด้านความ เสียสละ มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูกับอาชีพผู้ปกครอง และวิธีการอบรมเลี้ยงดูกับเพศ ต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมด้านความรับผิดชอบ และอาชีพผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนในด้านการประหยัด^{๙๒}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำ กิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อการลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลาราวาภรณ์ (เฉลิม จิตติ สิริโล) วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ของพระครูศีลาราวาภรณ์ ในการเอนำหลักธรรมมาพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข โดยศึกษาเชิง คุณภาพ พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนวัดโนนเมืองที่พระครูศีลาราวาภรณ์เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนากิจการ ชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำ เทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศนา บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วย หลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุข โดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

^{๙๑} วัชรวัฒน์ ศรีจำรัส, “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนฝ่ายการศึกษาสังคม มณฑลกรุงเทพฯมหานคร เขต ๔ จังหวัดฉะเชิงเทรา”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย บูรพา), ๒๕๔๖.

^{๙๒} สุภาวดี สองเมือง, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม), ๒๕๔๕.

แก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ประชาชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมุ่งให้มีการปฏิบัติจริง ส่งเสริมขบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนได้นำเน้นการฝายกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลจากการศึกษาปรากฏว่า บทบาทของพระครูศีลารามารณ ได้ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกัน เพื่อมุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอด และพึ่งพากันเองในชุมชน^{๙๓}

พระโสภณ โสภโณ ได้วิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด” ผลการศึกษาเอกสาร พบว่า หลักคำสอนในการพัฒนาสังคมครอบคลุมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยเน้นที่บุคคล ถ้าบุคคลพัฒนาครอบครัวแล้ว สังคมก็จะพัฒนาด้วย ด้วยการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้ผ่องใส โดยมีกฎแห่งกรรมเป็นตัวกำหนด ส่วนบทบาทการพัฒนาสังคมของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสงเคราะห์ประชาชนสำหรับรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการพัฒนาสังคม ยกเว้นกฎกระทรวงศึกษาธิการบางข้อที่ให้สร้างวัดได้เมื่อมีที่ไม่น้อยกว่า ๖ ไร่ ผลการสัมภาษณ์ พบว่า การพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงและเจ้าคณะตำบลมีส่วนที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด คือ เจ้าคณะแขวงมีการพัฒนาด้านการศึกษาที่สูงกว่า มีความรับผิดชอบ และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากกว่าเจ้าคณะตำบล ส่วนสิ่งคล้ายคลึงกัน คือ การนำหลักคำสอนมาใช้ปฏิบัติในการพัฒนาจิตใจของตนเอง และสอนพุทธศาสนิกชนให้ทำบุญ รักษาศีล และเจริญภาวนามีน้อยมาก^{๙๔}

พระมนูญ จารุณโณ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมากในข้อมีการอบรมท้าวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย ข้อจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม ข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ส่วนข้ออื่นๆ พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับปานกลาง^{๙๕}

พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย (เขียวสูก) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมเยาวชน ในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่” จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ตามความคาดหวังของกลุ่มผู้ปกครอง มีความเห็นว่า พระสงฆ์ทำบทบาทในด้านสาธารณูปโภค และ

^{๙๓} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลารามารณ (เฉลิม ฐิตีสีโล), วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

^{๙๔} พระโสภณ โสภโณ, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

^{๙๕} พระมนูญ จารุณโณ, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ระบบนิเวศเป็นอันดับหนึ่ง และคาดหวังให้พระสงฆ์แสดงบทบาทในการอบรมเยาวชนให้ตั้งอยู่ในจริยธรรมให้มากขึ้น และการเป็นตัวอย่างที่ดีของเยาวชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกร้าน ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานทำได้ไม่เต็มที่^{๙๖}

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรม แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์” จากผลการวิจัย พบว่า มีการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบในการอบรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรอบรมประกอบไปด้วย การบรรยายธรรม และกิจกรรมต่างๆ และการสอนให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ และครูอาจารย์ โดยมีผู้ส่งสารคือ พระวิทยากรนำเสนอตัวสารคือ หลักธรรมผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย ทำให้เยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง^{๙๗}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการเผยแผ่ที่ไม่จำกัดลักษณะ ที่สำคัญคือผลนั้นต้องให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติได้ อีกทั้งต้องมีการบริหารจัดการที่ดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นระบบ เพื่อประโยชน์ในการประเมิณผล และติดตามผล อันมีความสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

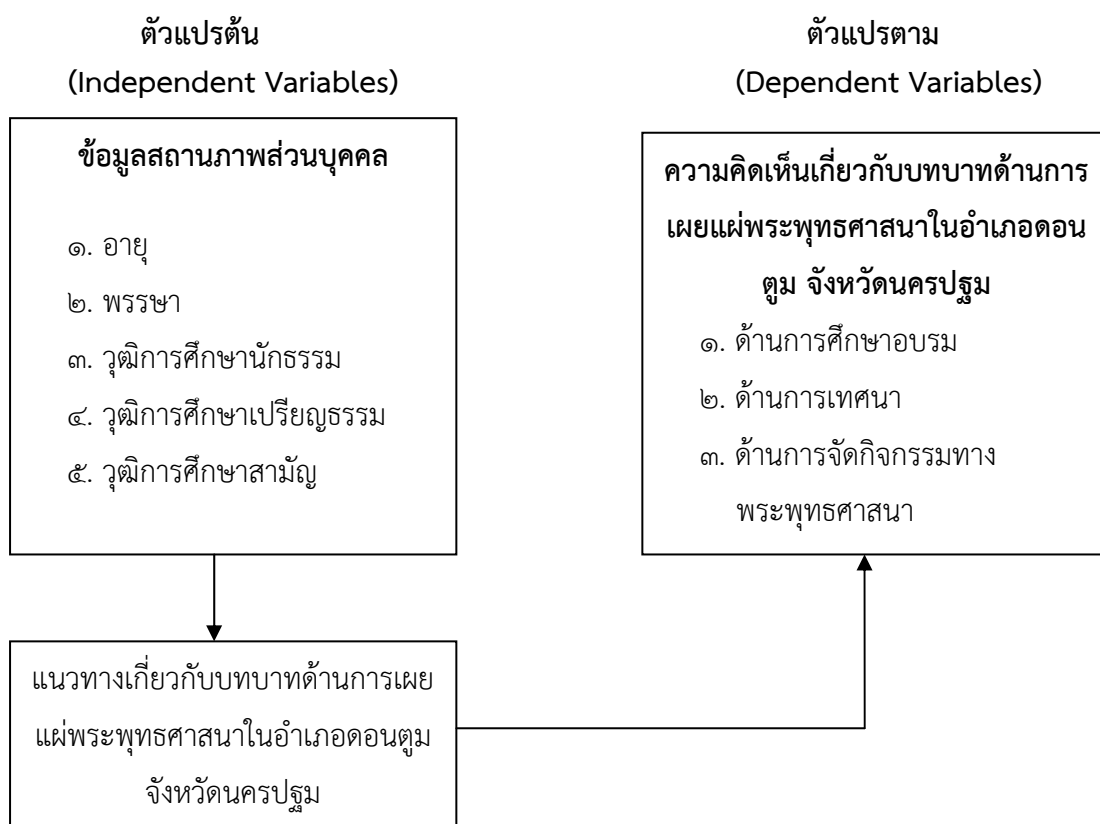
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรม ด้านการเทศนา และด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

นอกจากนั้นผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๕ รูป เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เป็นเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

^{๙๖} พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย (เขียวสุก), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

^{๙๗} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ, “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรม แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘.

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ก. เชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๖๗ รูป และ ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรในการวิจัย

เขตปกครองคณะสงฆ์ใน อำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม	ประชากร (รูป)
๑. ตำบลห้วยด้วน	๑๒๔
๒. ตำบลสามง่าม	๗๓
๓. ตำบลบ้านหลวง	๗๗
รวม	๒๖๗

ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากทุกหน่วยของประชากร

ข. ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยกำหนดเรื่องผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อไปนี้ (Key formants) ซึ่งมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยมีรายชื่อดังนี้

๑. พระศรีธีรวงค์ (สมัย สจจวโร ป.ธ. ๙) เจ้าคณะอำเภอดอนตูม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระประโทณเจติย์ พระอารามหลวง ตำบลพระประโทณ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๒. พระครูนิมนิมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๓. พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๔. พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณธโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๕. พระครูนันทสิริคุณ (สุต), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑) แบบสอบถาม (Questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตามกรอบของบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา วุฒิการศึกษาปริญญาตรี วุฒิการศึกษาปริญญาโท วุฒิการศึกษาปริญญาเอก

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในช่องระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารงานด้านการเผยแผ่ในกิจกรรมคณะสงฆ์ว่า ท่านปฏิบัติในระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale)^๑ มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มากที่สุด

๔ หมายถึง มาก

๓ หมายถึง ปานกลาง

๒ หมายถึง น้อย

๑ หมายถึง น้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยมาใช้ในการบรรยายลักษณะของตัวแปร จึงได้กำหนดเกณฑ์ของค่าเฉลี่ยบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๘๐ คะแนน ถือว่ามีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๑.๘๑ – ๒.๖๐ คะแนน ถือว่ามีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ – ๓.๔๐ คะแนน ถือว่ามีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ – ๔.๒๐ คะแนน ถือว่ามีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ – ๕.๐๐ คะแนน ถือว่ามีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ได้กำหนดระดับการบริหารจัดการไว้ ๓ ระดับ ซึ่งเรียกว่า มาตรวัดอันตรภาค (Nominal) คือ

ค่าเฉลี่ย ๓.๖๗ – ๕.๐๐ อยู่ในระดับสูง

ค่าเฉลี่ย ๒.๓๔ – ๓.๖๖ อยู่ในระดับปานกลาง

^๑สุรชัย ศิริโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖),

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๒.๓๓ อยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๓.๓.๒.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาค้นคว้าเอกสาร เพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

๑) คำสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๒) คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๓) คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑) พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒.๒) พระมหาสม กลยาโณ, ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒.๓) พระมหาโยตะ ปยุตโต ตำแหน่งอาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒.๔) ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น ตำแหน่งอาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒.๕) อาจารย์วันชัย สุขตาม ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) แก่พระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ใช่ประชากรในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป ได้แก่ วัดที่สังกัดมหานิกายเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการ

หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๒ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๒๗

๔) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

ก. เชิงปริมาณ

๑. นำแบบสอบถามจำนวน ๒๖๗ ชุด โดยประชากรที่เป็นพระสงฆ์ที่สังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืน

๒. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากพระสงฆ์แต่ละวัดใน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทั้งหมดโดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๒๖๗ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

ข. เชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept interview) ซึ่งบันทึกการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกและบันทึกเทป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ก. แบบสอบถาม

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของประชากร เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ กับตัวแปรตามได้แก่ บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยใช้การทดสอบด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

^๒ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

$$x^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

๔) ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากนั้นจึงจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญที่ได้กำหนดไว้ในคำถามปลายเปิด แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ข. แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technic)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่รวบรวมได้จากพระสงฆ์จำนวน ๒๖๗ คน และข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๕ ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

๔.๕ ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ มีรายละเอียดดังในตารางที่

๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามสถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

(N=๒๖๗)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
อายุ			
๒๑ - ๓๐ ปี		๗๘	๒๙.๒๑
๓๑ - ๔๐ ปี		๖๕	๒๔.๓๔
๔๑ - ๕๐ ปี		๗๔	๒๗.๗๒
๕๑ - ๖๐ ปี		๕๐	๑๘.๗๓
รวม		๒๖๗	๑๐๐.๐๐
พรรษา			
ต่ำกว่า ๕ พรรษา		๒๐	๗.๔๙
๕ - ๑๐ พรรษา		๓๙	๑๔.๖๑
๑๑ - ๑๕ พรรษา		๖๗	๒๕.๐๙
๑๖ - ๒๐ พรรษา		๕๒	๑๙.๔๘
๒๑ - ๒๕ พรรษา		๔๕	๑๖.๘๕
มากกว่า ๒๕ พรรษา		๔๔	๑๖.๔๘
รวม		๒๖๗	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษานักธรรม			
นักธรรมชั้นตรี		๑๑๐	๔๑.๒๐
นักธรรมชั้นโท		๘๕	๓๑.๘๔
นักธรรมชั้นเอก		๔๘	๑๗.๙๘
ไม่มีวุฒินักธรรม		๒๔	๘.๙๘
รวม		๒๖๗	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม			
ป.ธ. ๑ - ๓		๑๒๗	๔๗.๕๘
ป.ธ. ๔ - ๖		๑๕	๕.๖๒
ป.ธ. ๗ - ๙		๖	๒.๒๔
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม		๑๑๙	๔๔.๕๖
รวม		๒๖๗	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๒๕	๔๖.๘๒
ปริญญาตรี	๑๓๐	๔๘.๖๙
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๔.๔๙
รวม	๒๖๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๒๖๗ คน มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๒ อายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๔ อายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๗๑ อายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๗๓

พรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๙ พรรษา ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖๑ พรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๙ พรรษา ๑๖-๒๐ พรรษา จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๔๘ พรรษา ๒๑ - ๒๕ จำนวน ๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๘๕ และพรรษามากกว่า ๒๕ พรรษา จำนวน ๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔๘

วุฒิการศึกษานักธรรม ระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๐ ระดับนักธรรมชั้นโท จำนวน ๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘๔ ระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙๘ และไม่มีวุฒินักธรรม จำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๙๘

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ. ๑-๓ จำนวน ๑๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๘ ป.ธ. ๔-๖ จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๒ ป.ธ. ๗-๙ จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๒๔ และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๑๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕๖

วุฒิการศึกษาสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๒ ปริญญาตรี จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๖๙ และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒ คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๙

๔.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๑) ด้านการศึกษาอบรม ๒) ด้านการเทศนา ๓) ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมและรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

(N=๒๖๗)

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	ระดับบทบาทการเผยแผ่		
	μ	σ	แปลผล
๑. ด้านการศึกษาอบรม	๓.๗๒	๐.๗๖	มาก
๒. ด้านการเทศนา	๓.๖๖	๐.๖๓	มาก
๓. ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๓.๗๐	๐.๖๔	มาก
รวม	๓.๖๙	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรมอยู่ในระดับสูงสุด ($\mu = ๓.๗๒$) และด้านการเทศนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\mu = ๓.๖๖$)

ตารางที่ ๔.๓ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรม

(N = ๒๖๗)

ด้านการศึกษาอบรม	ระดับบทบาทการเผยแผ่		
	μ	σ	แปลผล
๑. การอบรมพระภิกษุสามเณรในเรื่องพระธรรม วินัยมารยาท การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี	๓.๖๘	๐.๗๑	มาก
๒. การแนะนำอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน	๓.๙๘	๐.๗๖	มาก
๓. การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนาและอบรมศีลธรรม	๔.๐๑	๐.๕๙	มาก
๔. จัดการอบรมจริยธรรมคุณธรรมแก่เยาวชน	๓.๖๕	๐.๗๐	มาก
๕. การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนา และอบรมศีลธรรม	๓.๕๔	๐.๙๓	มาก
๖. การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา	๓.๔๖	๐.๘๕	ปานกลาง
รวม	๓.๗๒	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๗๒$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรม อยู่ในระดับมากที่สุดข้อ “การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนาและอบรมศีลธรรม” ($\mu = ๔.๐๑$) รองลงมาข้อ “การแนะนำอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน” ($\mu = ๓.๙๘$) และอยู่ในระดับน้อยที่สุดข้อ “การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา” ($\mu = ๓.๔๖$)

ตารางที่ ๔.๔ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการเทศนา

(N = ๒๖๗)

ด้านการเทศนา	ระดับบทบาทการเผยแผ่		
	μ	σ	แปลผล
๗. การเทศน์สอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายธรรมตามโอกาส	๓.๖๓	๐.๖๗	มาก
๘. การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุหรือช่องทางสื่อสาร	๓.๔๒	๐.๕๑	ปานกลาง
๙. การจัดการให้มีการบรรยายธรรมในงานบำเพ็ญกุศลศพ	๓.๖๙	๐.๖๕	มาก
๑๐. การจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมะจาริกอบรมสั่งสอนแก่ประชาชน	๓.๗๘	๐.๕๖	มาก
๑๑. การเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีการแสดงธรรม	๓.๘๑	๐.๗๓	มาก
๑๒. การเผยแผ่ธรรมทางวิทยุ โทรทัศน์	๓.๗๑	๐.๖๙	มาก
๑๓. ส่งเสริมให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรได้มีโอกาสออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๖๑	๐.๕๗	มาก
รวม	๓.๖๖	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการเทศนาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๖๖$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการเทศนาอยู่ในระดับมากที่สุดข้อ “การเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีการแสดงธรรม” ($\mu = ๓.๘๑$) รองลงมาในข้อ “การจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมะจาริกอบรมสั่งสอนแก่ประชาชน” ($\mu = ๓.๗๘$) และอยู่ในระดับน้อยที่สุดในข้อ “การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุหรือช่องทางสื่อสาร” ($\mu = ๓.๔๒$)

ตารางที่ ๔.๕ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

(N = ๒๖๗)

ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	ระดับบทบาทการเผยแผ่		
	μ	σ	แปลผล
๑๔. จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๓.๗๖	๐.๖๕	มาก
๑๕. การเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๓.๕๙	๐.๗๑	มาก
๑๖. การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำ สักสอนประชาชนให้รู้จักดี - ชั่ว	๓.๗๒	๐.๖๗	มาก
๑๗. การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด	๓.๘๑	๐.๖๑	มาก
๑๘. การจัดโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชน นักเรียน และประชาชนที่สนใจ	๓.๘๐	๐.๕๔	มาก
๑๙. จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา	๓.๗๖	๐.๕๓	มาก
๒๐. จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม	๓.๔๙	๐.๗๗	ปานกลาง
รวม	๓.๗๐	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๗๐$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุดข้อ “การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด” ($\mu = ๓.๘๑$) รองลงมาในข้อ “การจัดโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชน นักเรียน และประชาชนที่สนใจ” ($\mu = ๓.๘๐$) และอยู่ในระดับน้อยที่สุดในข้อ “จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม” ($\mu = ๓.๔๙$)

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ โดยการใช้การทดสอบด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑ อายุของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ ๔.๖ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ

อายุ	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ	
	N	%	N	%	N	%
๒๑ – ๓๐ ปี	๓๔	๔๓.๕๙	๒๖	๓๓.๓๓	๑๘	๒๓.๐๘
๓๑ – ๔๐ ปี	๒๗	๔๑.๕๔	๒๕	๓๘.๔๖	๑๓	๒๐.๐๐
๔๑ – ๕๐ ปี	๒๔	๓๒.๔๓	๒๙	๓๙.๑๙	๒๑	๒๘.๓๘
๕๑ – ๖๐ ปี	๒๓	๔๖.๐๐	๑๗	๓๔.๐๐	๑๐	๒๐.๐๐
Chi-Square (χ^2) = ๖.๙๓๓		df = ๓		Significance = ๐.๐๗๔		

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมในระดับสูงส่วนใหญ่ มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๙ ส่วนที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่ อายุ ๔๑ – ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๙ สำหรับพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำส่วนใหญ่อายุ ๔๑ – ๕๐ ปี เช่นกัน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓๘

เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๗๔ ซึ่งมากกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ ไม่สัมพันธ์กันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระราชของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ ๔.๗ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ	
	N	%	N	%	N	%
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๑	๕๕.๐๐	๕	๒๕.๐๐	๔	๒๐.๐๐
๕ – ๑๐ พรรษา	๒๑	๕๓.๘๕	๑๒	๓๐.๗๘	๖	๑๕.๓๘
๑๑ – ๑๕ พรรษา	๓๒	๔๗.๗๖	๑๘	๒๖.๘๗	๑๗	๒๕.๓๗
๑๖ – ๒๐ พรรษา	๒๒	๔๒.๓๑	๑๖	๓๐.๗๗	๑๔	๒๖.๙๒
๒๑ – ๒๕ พรรษา	๑๘	๔๐.๐๐	๑๔	๓๑.๑๑	๑๓	๒๘.๘๙
๒๕ พรรษาขึ้นไป	๑๓	๒๙.๕๕	๑๖	๓๖.๓๖	๑๕	๓๔.๐๔
Chi-Square (χ^2) = ๒๖.๘๒๐		df = ๕		Significance = ๐.๐๐๐		

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมในระดับสูงส่วนใหญ่ มีพรรษา ๑๑ – ๑๕ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗๖ ส่วนที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่ มีพรรษา ๑๑ – ๑๕ พรรษา เช่นกันคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘๗ สำหรับพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำส่วนใหญ่มีพรรษา ๑๑ – ๑๕ พรรษา เช่นกัน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๗

เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพรรษากับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ วุฒิกศษณษนษกรรรมของพระสงษณ์มขีความสั่มพัณษ์กับบทบาทของพระสงษณ์ด้านการเผยแผ่พระพุทศศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัตนครปฐม

ตารางที่ ๔.๘ เปรียบบเทียบความคิด้เห็นของพระสงษณ์มขีต่อบทบาทของพระสงษณ์ด้านการเผยแผ่พระพุทศศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัตนครปฐม จำแนกตามวุฒิกศษณษนษกรรรม

วุฒิกศษณษนษกรรรม	บทบาทพระสงษณ์ด้านการเผยแผ่พระพุทศศาสนา					
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ	
	N	%	N	%	N	%
นักรรรมชั้นตรี	๗๑	๖๔.๕๕	๒๗	๒๔.๕๕	๑๒	๑๐.๙๐
นักรรรมชั้นโท	๓๓	๓๘.๘๒	๒๘	๓๒.๙๔	๒๔	๒๘.๒๔
นักรรรมชั้นเอก	๒๗	๕๖.๒๕	๑๗	๓๕.๔๒	๔	๘.๓๓
ไม่มีวุฒินักรรรม	๑๖	๖๖.๖๖	๔	๑๖.๖๗	๔	๑๖.๖๗
Chi-Square (χ^2) = ๖๕.๖๕๙		df = ๓		Significance = ๐.๐๐๐		

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงษณ์มขีความคิด้เห็นต่อบทบาทพระสงษณ์ด้านการเผยแผ่พระพุทศศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัตนครปฐมในระดับสูงส่วนใหญ่ มีวุฒิกศษณษนษกรรรมชั้นตรี คิด้เป็นร้อยละ ๖๔.๕๕ ส่วนมขีความคิด้เห็นอยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่ มีวุฒิกศษณษนษกรรรมชั้นโท คิด้เป็นร้อยละ ๓๒.๙๔ สำหรับพระสงษณ์มขีความคิด้เห็นในระดับต่ำส่วนใหญ่มีวุฒิกศษณษนษกรรรมชั้นโทเช่นกัน คิด้เป็นร้อยละ ๒๘.๒๔

เมื่อทำการทดสอบความสั่มพัณษ์ระหว่างวุฒิกศษณษนษกรรรมกับมขีความคิด้เห็นต่อบทบาทพระสงษณ์ด้านการเผยแผ่พระพุทศศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัตนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้มเห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สั่มพัณษ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ ๔.๙ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ	
	N	%	N	%	N	%
ประโยค ๑ – ๒ – ป.ธ.๓	๒๐	๑๕.๗๕	๗๗	๖๐.๖๓	๓๐	๒๓.๖๒
ป.ธ. ๔ – ๖	๘	๕๓.๓๓	๔	๒๖.๖๗	๓	๒๐.๐๐
ป.ธ. ๗ – ๙	๓	๕๐.๐๐	๒	๓๓.๓๓	๑	๑๖.๖๔
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๘๓	๖๙.๗๕	๑๙	๑๕.๙๗	๑๗	๑๔.๒๘
Chi-Square (χ^2) = ๑๙๐.๖๙๓		df = ๓		Significance = ๐.๐๐๐		

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมในระดับสูงส่วนใหญ่ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๗๕ ส่วนที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่ มีวุฒิประโยค ๑ – ๒ – ป.ธ. ๓ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๖๓ สำหรับพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำส่วนใหญ่มีวุฒิประโยค ๑ – ๒ – ป.ธ. ๓ เช่นกัน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖๒

เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมกับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ วุฒิการศึกษาสามัญของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ ๔.๑๐ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ	
	N	%	N	%	N	%
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๓	๕๐.๔๐	๓๗	๒๙.๖๐	๒๕	๒๐.๐๐
ปริญญาตรี	๖๐	๔๖.๑๕	๔๒	๓๒.๓๑	๒๘	๒๑.๕๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๕๘.๓๓	๓	๒๕.๐๐	๒	๑๖.๖๗
Chi-Square (χ^2) = ๑๐๐.๐๖๗		df = ๒		Significance = ๐.๐๐๐		

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมในระดับสูงส่วนใหญ่ มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔๐ ส่วนที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่ มีวุฒิปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓๑ สำหรับพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๔

เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษาสามัญกับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๑ สรุปสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	สถิติทดสอบ	ระดับนัยสำคัญ	ผลการทดสอบ	
					สัมพันธ์	ไม่สัมพันธ์
๑	อายุ	บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	Chi-Square (χ^2)	๐.๐๕	-	✓
๒	พรรษา	บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	Chi-Square (χ^2)	๐.๐๕	✓	-
๓	วุฒิการศึกษา นักธรรม	บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	Chi-Square (χ^2)	๐.๐๕	✓	-
๔	วุฒิการศึกษา เปรียญธรรม	บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	Chi-Square (χ^2)	๐.๐๕	✓	-
๕	วุฒิการศึกษา ทางสามัญ	บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม	Chi-Square (χ^2)	๐.๐๕	✓	-

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผลการทดสอบพระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาทางสามัญ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ปรากฏว่า ตัวแปรด้านอายุไม่สัมพันธ์กันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนตัวแปรอื่นๆ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเป็นตาราง แสดงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ จำนวนและร้อยละ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ ปัญหา อุปสรรค จำนวนและร้อยละต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ลำดับ ที่	ปัญหา /อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	มีการจัดอบรมความรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย	๒๓	๘.๖๑
๒.	ขาดทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับ สถานที่ที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะภายในวัด	๑๙	๗.๑๑
๓.	การประพาศิของผูเผยแผ่ยังไม่เรียบร้อย	๑๑	๔.๑๑
๔.	การเผยแผ่ยังคงใช้รูปแบบเดิมๆ ซึ่งทำให้เกิดความน่าเบื่อ	๙	๓.๓๗
๕.	เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป	๘	๒.๙๙
๖.	การเผยแผ่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร	๕	๑.๘๗
๗.	เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป	๓	๑.๑๒
๘.	พระภิกษุสามเณรไม่ค่อยได้มีโอกาสแสดงธรรม	๓	๑.๑๒
๙.	งบประมาณในการอุดหนุนน้อย	๒	๐.๗๔

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มากที่สุด ในข้อ “มีการจัดอบรมความรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย” จำนวน ๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๖๑ รองลงมา คือ “ขาดทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับ สถานที่ที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะภายในวัด” จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๑ และน้อยที่สุด คือ “งบประมาณในการอุดหนุนน้อย” จำนวน ๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๔

ตารางที่ ๔.๑๓ ข้อเสนอแนะ จำนวนและร้อยละต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ลำดับ ที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร	๒๒	๘.๒๓
๒.	ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน	๒๐	๗.๔๙
๓.	ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องความประพฤติ	๑๕	๕.๖๑
๔.	ควรมีการพัฒนาแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย	๙	๓.๓๗
๕.	ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ	๙	๓.๓๗
๖.	ควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาากกว่านี้	๖	๒.๒๔
๗.	ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ	๕	๑.๘๗
๘.	ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ	๕	๑.๘๗
๙.	ควรมีการตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ	๓	๑.๑๒

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มากที่สุด ในข้อ “ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร” จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๓ รองลงมา คือ “ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน” จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๙ และน้อยที่สุด คือ “ควรมีการตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ” จำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๒

๔.๕ ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยมีประเด็นที่จะนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๕ รูป ดังนี้

๑. พระศรีธีรวงศ์ (สมัย สจจวโร ป.ธ. ๙)	ตำแหน่ง	เจ้าคณะอำเภอดอนตูม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระประโทนเจดีย์ พระอารามหลวง
๒. พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร)	ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง
๓. พระมหาปัญญา ปริภาโณ	ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง
๔. พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณธโร)	ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดดอนตูม
๕. พระครูนันทสิริคุณ (สุด)	ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดลำเหย

ผลการสัมภาษณ์

๑) ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ในการเผยแผ่นั้น ส่วนมากจะขาดการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ต้นสังกัดขาดแคลนบุคลากรในการเผยแผ่^๑ พระสงฆ์บางส่วนที่ไม่ค่อยมีความสามารถจะไม่ค่อยกล้าแสดงออก การเผยแผ่จึงไม่สามารถดำเนินการต่อไป^๒ บางครั้งพระสงฆ์ที่ให้ความรู้ขาดความรู้ความเข้าใจ^๓ ไม่สามารถสร้างศรัทธาแก่ประชาชนได้^๔ และบางครั้งตัวผู้เผยแพร่มิได้มีวุฒิภาวะความรู้ในหลักธรรมได้ดีพอ ขาดความคล่องแคล่วกระชับกระเฉง^๕ พระสงฆ์ที่อุทิศตนเพื่อการพระศาสนายังมีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับพุทธศาสนิกชน โดยสัดส่วนแล้ว ยังถือว่าน้อยเกินไป^๖ ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ทั่วถึงพระสงฆ์ที่จะเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนายังขาดภูมิความรู้และ

^๑สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๒สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๓สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณธโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๔สัมภาษณ์ พระครูนันทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๕สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๖สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

ประสบการณ์ในการเผยแผ่ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะได้^๗ ทักษะ ลีลาในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ยังมีอยู่น้อย รูปแบบที่ใช้ในการเผยแผ่ยังขาดวิวัฒนาการให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของสังคม^๘ ผู้ให้การเผยแผ่ขาดเทคนิคในการนำเสนอใช้รูปแบบเดิมๆ ทำให้น่าเบื่อ^๙ ขาดวิธีพูดที่สร้างความสนใจ และสื่อสารไม่ค่อยชัดเจน ในการบรรยายธรรมะนานเกินไปทำให้ ผู้ที่รับฟังเกิดอาการเบื่อหน่าย ไม่อยากฟัง มีการจัดอบรมในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย การเผยแผ่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร^{๑๐} เนื้อหาที่ใช้ในการเผยแผ่เหมือนของปีที่แล้ว ทำให้เกิดความน่าเบื่อ^{๑๑} และขาดความหลากหลาย บางครั้ง เนื้อหาธรรมะแต่ละข้อนั้นยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร^{๑๒} บางอย่างเนื้อหามากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลา^{๑๓} บางเนื้อหาไม่สอดคล้องกับบุคคลที่มารับฟัง ทำให้ผู้รู้สึกว่าได้ความรู้จาก^{๑๔} การฟังไม่เพียงพอ เสียเวลาไปเปล่าประโยชน์^{๑๕} ส่วนใหญ่มีปัญหาในการนำสื่อมาใช้บางเรื่องเข้าใจยาก เคยผ่านตามาแล้ว^{๑๖} เนื้อหาที่ใช้กับวัยไม่ค่อยเหมาะสมเพราะมีความรุนแรงเกินไป บางครั้งจะมีปัญหาเกี่ยวกับเครื่องขยายเสียงมีคุณภาพ^{๑๗} และความดังไม่ค่อยอยู่กับที่ ทำให้มีปัญหาต่อการสื่อสาร ยังไม่ใช้คำสอนที่เข้าใจง่ายเท่าที่ควร^{๑๘} การแสดงธรรมยังไม่เป็นธรรมชาติ ไม่มีการยืดหยุ่น ยังไม่มีความรักสามัคคีกันในกลุ่มคณะ บางส่วนไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องความเสียสละ

^๗ สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

เท่าที่ควร^{๑๙} การมองปัญหาที่เกิดขึ้นและนำมาประยุกต์ยังไม่ดีเท่าที่ควร^{๒๐} ในการเผยแผ่นั้นพระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๒๑} ในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาขาดการสนับสนุนองค์กรของคณะสงฆ์เอง^{๒๒} รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง^{๒๓} ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ^{๒๔} อุปสรรคในการให้ความสะดวกแก่พระสงฆ์ในการอบรมมีน้อย^{๒๕}

๒) ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีดังต่อไปนี้ คือ วัดใหญ่ๆ ที่มีการพัฒนาและมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถควรส่งบุคลากรมาช่วยกันพัฒนาวัดเล็กให้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่มากขึ้น^{๒๖} มีการเผยแผ่ในทุกๆ องค์กรเพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาดำรงต่อไป ควรให้ความรู้ความเข้าใจในทางพุทธศาสนา^{๒๗} ฝึกพัฒนาผู้ที่ จะเผยแผ่ให้มีวุฒิภาวะความรู้ให้เข้าใจในหลักธรรมพระพุทธศาสนา วางตัวอย่างเหมาะสมแก่การเป็นสมณะ^{๒๘} มีมารยาทเรียบร้อยเป็นที่น่าเลื่อมใส เป็นผู้มี ความคล่องแคล่วกระซิบกระแซงเพียบพร้อมไปด้วยความสามารถ^{๒๙} และพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ต้องเร่งศึกษาหาความรู้เพื่อสะสมเป็นภูมิความรู้ เป็นทุน เป็นกำลัง ที่สำคัญที่จะใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๐}

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

พระสงฆ์ที่รักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรอุทิศงานในหน้าที่พระศาสนาด้วยความตั้งใจจริงที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่^{๓๑} พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ต้องเร่งศึกษาหาความรู้เพื่อสะสมเป็นภูมิความรู้ เป็นทุน เป็นกำลัง ที่สำคัญที่จะใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๒} รูปแบบ ทักษะ ลีลา ในการนำเสนอพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการฝึกหัดกระทำอย่างต่อเนื่องบ่อยๆ จนเกิดเป็นความชำนาญที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๓} ควรต้องมีการเตรียมพร้อมและมีการนำเสนอเนื้อหาที่ชัด วางแผนการดำเนินการพูด และเพิ่มข้อคิดและมุขตลก^{๓๔} ใช้ภาษาให้ได้ใจความ สื่อสารง่าย ต้องมีเทคนิคในการนำเสนอที่ดึงดูดใจผู้ชม มีการสอดแทรกธรรมะ และที่สำคัญต้องรักษาเวลาให้พอดีกับตารางเวลาด้วย^{๓๕} ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัยและความสนใจในปัจจุบัน เพื่อดึงดูดความสนใจ^{๓๖} มีการนำเสนอคุณประโยชน์และโทษสำหรับเนื้อหาให้เข้าใจง่ายมีตัวอย่างเป็นรูปธรรมนามธรรม^{๓๗} สามารถนำประเด็นหลักไปใช้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้ฟังได้^{๓๘} มีเนื้อหาชัดเจน มีการส่งเสริมศีลธรรมเข้าสอดแทรกให้นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ด้วย^{๓๙} ควรหาสื่อที่ง่ายต่อการเข้าใจ มีเนื้อหาแปลกใหม่ ไม่ควรพึ่งพาสื่อที่อยู่นบนจอภาพ^{๔๐} มีการคัดเลือกเนื้อหาไม่ให้มีความรุนแรงมาก^{๔๑} มีการตรวจสอบระบบไมโครโฟนทุกครั้ง^{๔๒} ก่อนนำมาใช้

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริวาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริวาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริวาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริวาณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

งาน ข้อสำคัญคือ การระมัดระวังเนื้อหาที่นำเสนอ^{๔๓} ไม่ให้รุนแรงมากเกินไปมีความพอเหมาะพอดี^{๔๔} ควรมีการปรึกษาหารือกับเจ้าคณะผู้ปกครองให้ทำความเข้าใจกับหน่วยงานต่างๆ ที่พระสงฆ์จะเข้าไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๔๕} มีการปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการสนับสนุนงบประมาณในการเผยแผ่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง^{๔๖} และพระสงฆ์นั้นควรที่จะทำความเข้าใจกับประชาชน^{๔๗} เพื่อให้ประชาชนเปิดรับฟังเกี่ยวกับเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่พึงมีต่อประชาชน^{๔๘}

๓) ผลการสังเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมนั้น พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นั้นต้องคำนึงสภาพปัจจัยที่สำคัญอันเกี่ยวเนื่องด้วยทั้งตัวพระสงฆ์ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และตัวผู้ฟังที่มีพื้นฐานในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยทั้ง ๒ ประการดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกันจึงจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ประสบความสำเร็จตามที่ได้มีการวางแผนความคิดไว้ ศาสนาในปัจจุบันว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้เผยแผ่ อำเภอดอนตูมจึงมีการศึกษาเรื่องการเผยแผ่เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นในทางด้านรูปแบบ และวิธีซึ่งจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการเผยแผ่ แต่ทั้งนี้การเผยแผ่นั้นอำเภอดอนตูมคำนึงถึงองค์การต่างๆ เป็นสำคัญไม่เพียงแต่คิดเฉพาะแต่ในองค์การของตนเท่านั้น เห็นได้ว่าการเผยแผ่เช่นนี้จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งไว้

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุต), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

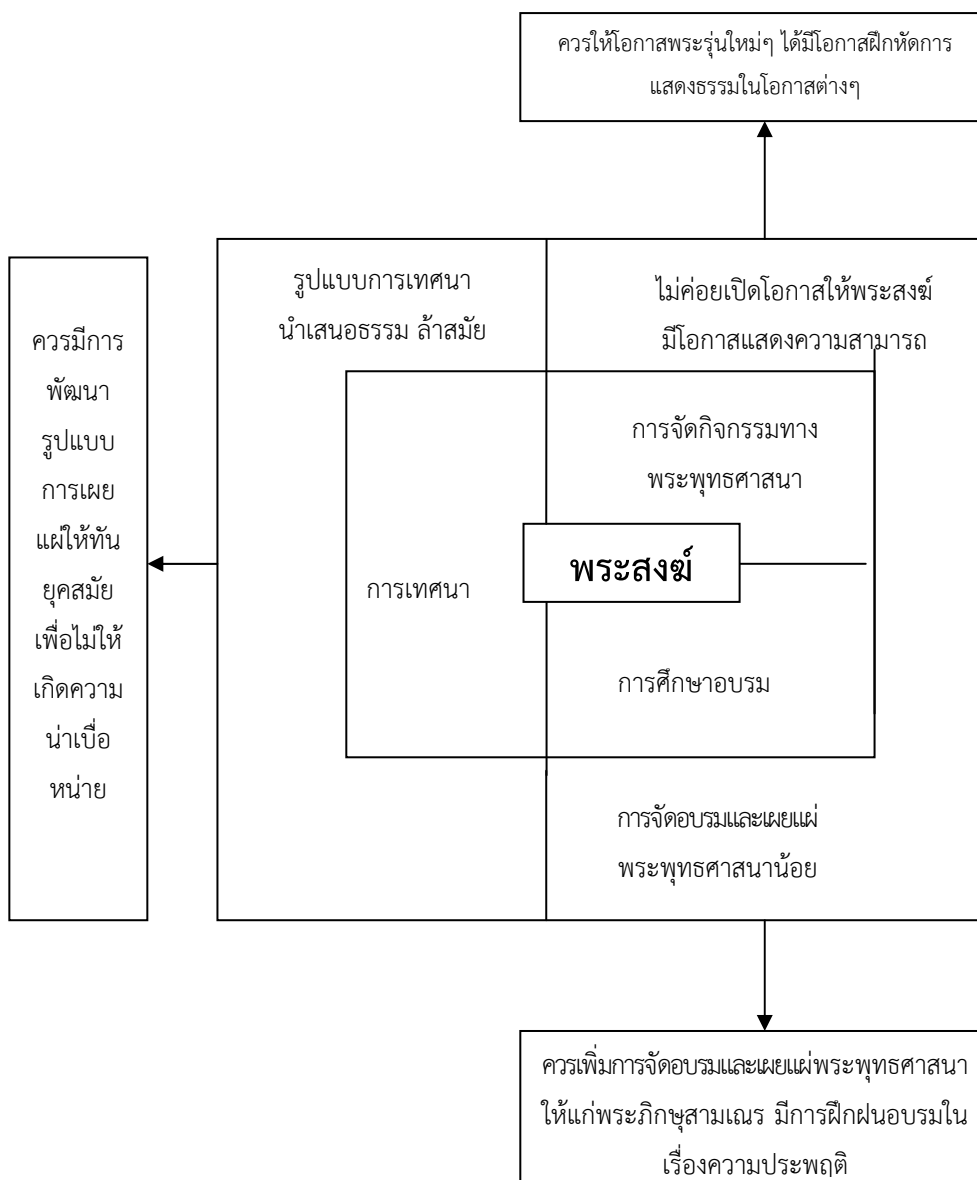
^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมหาปัญญา ปริภาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมือน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูนนทสิริคุณ (สุต), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าว สรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพดังนี้

แผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ยังต้องมีการปรับวิธีการเผยแผ่ในบางอย่างเพื่อให้การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในจังหวัดเพื่อความมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากพระสงฆ์นั้นเป็นผู้สืบทอดศาสนาและเป็นผู้มีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงสร้างองค์การสงฆ์ให้มีความเชื่อถือจากพุทธศาสนิกชนมากขึ้นและยังสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการศึกษาอบรม มีการจัดอบรมความรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย ขาดทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับ สถานที่ที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะภายในวัด สามารถแก้ไขได้โดย การจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร มีการฝึกฝนอบรมในเรื่องความประพฤติ เพิ่มเติมจากที่เป็นอยู่และควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน

การเทศนา รูปแบบการเทศนา นำเสนอธรรมล้ำสมัย การเผยแผ่ยังคงใช้รูปแบบเดิมๆ ซึ่งทำให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายจนไม่มีใครอยากฟังธรรม สามารถแก้ไขได้โดย การปรับการนำเสนอธรรมทั้งในด้านรูปแบบวิธีการให้ทันสมัย นำเอาความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุปกรณ์การเผยแผ่ที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่อาจอยู่ในรูปแสง สี เสียงมาเสริมการนำเสนอธรรมให้มีสีสัน น่ารับฟัง น่าดู เป็นการดึงดูดความสนใจไปด้วยในตัว ทั้งเป็นการปรับทัศนคติเกี่ยวกับธรรมะที่ว่าเป็นน่าเบื่อได้อีกด้วย

การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ มีโอกาสแสดงจึงไม่เกิดองค์ความรู้ที่มาจากความคิดเห็นที่แตกต่างการเผยแผ่จึงเป็นการเน้นตัวบุคคลเดิมที่มีแนวคิดเดิมๆ ความสามารถ สามารถแก้ไขได้โดย การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รูปอื่นได้ร่วมกันทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในการเผยแผ่ในเองหน้า และการเป็นส่วนร่วมในเบื้องหลังในการการออกความคิดเห็นต่างๆ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ใช้แบบสอบถามกับพระสงฆ์ในเขตสังกัดการปกครองคณะสงฆ์อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทั้งสิ้น จำนวน ๒๖๗ รูป โดยสำรวจทั้งหมด และสัมภาษณ์ข้อมูล จำนวน ๕ รูป ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้น เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม นำเสนอข้อมูลประกอบคำบรรยาย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” สามารถสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๒ พรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๙ วุฒิการศึกษานักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๐ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ. ๑-๓ จำนวน ๑๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๘ และวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๖๙

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

๑) ด้านการศึกษาอบรม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๗๒$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาอบรม ในข้อ “การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา” อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านการเทศนา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการเทศนา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.66$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมด้านการเทศนา ในข้อ “การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุหรือช่องทางสื่อสาร” อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.70$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในข้อ “จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม” อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๗๔ ซึ่งมากกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างพรรษากับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษานักธรรมกับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมกับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ ความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษาทางสามัญกับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2)

) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ก็พบว่าผลการทดสอบค่า Sig = ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง ๒ สัมพันธ์กันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์

อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ซึ่งพระสงฆ์ผู้เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้เผยแผ่ อำเภอดอนตูมจึงมีการศึกษาเรื่องการเผยแผ่เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นในทางด้านรูปแบบ และวิธีซึ่งจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการเผยแผ่ แต่ทั้งนี้การเผยแผ่นั้นอำเภอดอนตูมคำนึงถึงองค์การต่างๆ เป็นสำคัญไม่เพียงแต่คิดเฉพาะแต่ในองค์การของตนเท่านั้น เห็นได้ว่า การเผยแผ่เช่นนี้จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๒.๑. บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรม ด้านการเทศนา และด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑) ด้านการศึกษาอบรม

ด้านการศึกษาอบรม จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาอบรมเป็นสิ่งสำคัญขึ้นมากในปัจจุบันที่มีแต่ความเจริญ บุคคลจึงควรได้รับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมณูญ จารุณโณ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมากในข้อที่มีการอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย ข้อจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม ข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ส่วนข้ออื่นๆ พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับปานกลาง^๑

๒) ด้านการเทศนา

ด้านการเทศนา จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็น

^๑พระมณูญ จารุณโณ, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

จริง ทั้งนี้เนื่องจากการเทศนานั้นเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ควรแสดงเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับฟัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม** ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอด หรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบ ศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^๒

๓) ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาถือเป็นกิจกรรมที่สืบทอดพระพุทธศาสนาได้ดีในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย **พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวิกุล** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับ โดยเรียงลำดับ คือ ด้านการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^๓

๕.๒.๒ จากผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๑) จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจาก อายุนั้นมีความใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย (เขียวสูก)** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมเยาวชน ในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่” จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ตามความคาดหวังของกลุ่มผู้ปกครอง มีความเห็นว่า พระสงฆ์ทำบทบาทในด้านสาธารณูปโภค และระบบนิเวศเป็นอันดับหนึ่ง และคาดหวังให้พระสงฆ์แสดงบทบาทในการอบรมเยาวชนให้ตั้งอยู่ในจริยธรรมให้มากขึ้น และการเป็นตัวอย่างที่ดี

^๒พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

^๓พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวิกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

ของเยาวชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานทำได้ไม่เต็มที่^๕

๒) จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนพรรษาไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเพราะพระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านปกครองเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร)** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ส่วนปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า (๑) ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบาย (๒) การออกกฎระเบียบข้อบังคับของวัด พระส่วนใหญ่ไม่ค่อยตั้งใจเท่าที่ควร และ (๓) ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจกฎระเบียบของวัด^๕

๓) จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สัมพันธ์กันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระพวงศักดิ์ อภิขชโว** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” จากผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา อาจจะเผยแผ่ได้หลายวิธี หลายรูปแบบ แต่ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยปัจจุบันหรือสมัยรัตนโกสินทร์ คือ การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังตามถ้ำพระอุโบสถ และพระวิหารตามวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการเผยแผ่ด้วยการใช้ภาพสื่อจิตรกรรมฝาผนังช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยอดีต โดยที่ผู้วาดหรือจิตรกรนั้นจำต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านสุนทรียศาสตร์ มีความเป็นศิลปิน การรู้จักใช้สีที่นำมาวาดภาพเพื่อจะสื่อภาพนั้นออกมาเป็นลวดลายต่าง ๆ ให้มีความหมายเมื่อผู้พบเห็นแล้วสามารถเข้าใจได้ในทันที นอกจากนี้แล้วผู้วาดหรือจิตรกรจำต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อออกมาไม่ว่าความรู้ด้านศิลปะ ความรู้ด้านศาสนาที่ตนศึกษาจนตนเองเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว และต้องเข้าใจบุคคลที่จะมาชมว่าเขาเหล่านั้นเป็นใครมาจากไหน เพราะสมัยก่อนนั้น การศึกษานั้นยังไม่แพร่หลายเหมือนปัจจุบันคนที่เรียนหนังสือได้นั้นมีจำเพาะพวกเกิดในตระกูลอันมีจะกิน ส่วนชาวบ้านธรรมดาสามัญคนมัก

^๕พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย (เขียวสุก), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ในตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๙๔.

^๕พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

ยากที่จะได้เรียนหนังสือ ก็ได้อาศัยการวาดภาพของจิตรกรได้ศึกษาความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น^๖

๔) จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาภุชญา นันทเพชร** ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สองเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ในการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ ของมหาลัษณสงฆ์ ๒ แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภากาศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง ๑๘๕ ตัวอย่างและนำข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่า F-test จากผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาจุฬาราชวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปริชญาและวิชาเอกบาลีสันสกฤตและมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^๗

๕) จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สัมพันธ์กันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคลผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกร แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถือธุดงค์วัตร เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมณธรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม

^๖ พระพวงศักดิ์ อภิขุโว, “ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๕.

^๗ พระมหาภุชญา นันทเพชร, ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๘๓.

คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนา การศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^๕

๕.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ปัญหา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มากที่สุด ในข้อ “มีการจัดอบรมความรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย” จำนวน ๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๖๑ รองลงมา คือ “ขาดทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับ สถานที่ที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะภายในวัด” จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๑ และน้อยที่สุด คือ “งบประมาณในการอุดหนุนน้อย” จำนวน ๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๔

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มากที่สุด ในข้อ “ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร” จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๓ รองลงมา คือ “ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน” จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๙ และน้อยที่สุด คือ “ควรมีการตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ” จำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๒

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านการศึกษาอบรม ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร, ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน และควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องความประพฤติ

๒) ด้านการเทศนา ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย, ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ และควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากกว่านี้

๓) ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ และควรมีการตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ

^๕พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน), วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๙.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์ควรเข้าไปมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันเชิงรุก เพื่อพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญ และเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคม

๒) ควรพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และส่งเสริมให้มีการจัดโครงการสอนธรรมเพื่อให้พระได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังองค์กรอื่นๆ เพื่อประโยชน์แก่องค์กรตนเองและสังคมอย่างยั่งยืน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมจากอำเภอ และจังหวัดอื่นๆ เพื่อศึกษาข้อมูลว่าบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

๒) ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในด้านอื่นๆ บ้าง เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระ
ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระ
ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กรรณิกา ขวัญอารีย์. บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนา
ต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา
บัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๒.

_____. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ
ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

ชนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์. จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : คณะ
ครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, ๒๕๒๖.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ตุลา มหาพสุธานนท์. หลักการจัดการ หลักการ. ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖.

จิตยา สุวรรณชฎ. พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและ
เจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๗.

นำทรัพย์ จันทรหอม. การทำให้ศูนย์กลางของชุมชน. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของ
พระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ประภาพิศ สัญชาติเจตน์. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท, ๒๕๒๔.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. **สถานภาพและบาทบาท**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

ปราชญา กล้าผจญ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____. **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔.

_____. **พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒.

พระไพศาล วิสาโล. **พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

พระมหาสุภา อุทโท. **บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐), วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่๙. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พชันี วรกวิน. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.

พทยา สายหู. **กลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๑๖.

วราคม ทีสุกะ. **สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

สงวนศรี สุทธิเลิศอรุณ. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

สง่า หล่อสำราญ. **ตำนานพระพุทธสาวก**. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามงคลอาจารย์. (ช่วง วรปุญโญ). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนาในทวี พลรัตน์ (บรรณาธิการ)**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามงคลอาจารย์. **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

สุชา จันทร์อม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๐.

สุพานี สฤกษ์วานิช. **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษณา ผ่องพิทยา. “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗.

กฤษดา มมตะขบ. “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

งามตา สุขประเสริฐ. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เจษฎา สิงหรา. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

ธนรัตน์ เทพโยธิน. “บทบาทและสมรรถนะของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงขององค์การธุรกิจจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

ธัญพร พงษ์โสภณ. บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษากรณี พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี). **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

นวรรตน์ สุวรรณผ่อง. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช : ศึกษากรณีวัดที่มีสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐานเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

นิตย์ ประจักษ์. “บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ลพบุรี เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี,
๒๕๔๘.

นุจรี เกตุปราษฎ์. บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนา
สตรีระดับจังหวัด. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป). บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร. “บทบาทของพระสาโรชปุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถะเวที. “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ชีรปญโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษา
กรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ
จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระธนดล นาคพิพัฒน์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตตัง). “บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัด
ขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย. “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทพที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหากำพล คุณงุโร. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบาง
กรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
๒๕๕๓.

พระมหากษัตริย์ นันทเพชร์. ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม (จันทร์คุ้ม). “บทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน). **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาปัญญา สุขสงค์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ), **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๑.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล), **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาสังเวียร ปญฺญารโ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาสมทรง สิริธโร. นายแพทย์ประเวส วะสี. นายสมบุญ สุขสำราญ และ ส. ศิวรักษ์. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. อ้างถึงใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**, ๒๕๔๗.

พระมหาสัญญา ปญฺญาวิจิตโต. การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พรชัย กาลภูธร. “การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๒ ที่มีการอบรมเลี้ยงดูเยาวชนปัญญาและความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคแตกต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

พระพงศ์ศักดิ์ อภิขุโว. “ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมนูญ จารุณโณ. “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระโสภณ โสภโณ. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

พินิจ ลาภอนานนท์. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ระเบียบ คำเขียน. “การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำโรงพยาบาลพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครูศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

วีระวัฒน์ ศรีจำรัส. “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนฝ่ายการศึกษาสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร เขต ๔ จังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

สุภาวดี สองเมือง. “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

เสาวลักษณ์ นิลขำ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ อู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท”. **ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๑๙.

อมรรัตน์ แก้วมะ. “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต ๑”. **ปริญญาครูศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘.

(๓) สิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแผ่ :

พระเทพปริยัติสุธี. (รววิทย์ คงคปญโญ), **วัดช่วยชาวบ้านอย่างไร**. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของคณะสงฆ์ไทย, (อัสสัมชัญ).

พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน). **ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ**. (อัสสัมชัญ).

พระมหารุ่น อธิปไตย. **พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน**. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. หน้า ๕๓-๗๖. (อัครา).

สถิติจากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร พุทธศักราช ๒๕๕๓

สถิติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสมุทรสาคร พุทธศักราช ๒๕๕๓.

สังคม โทปฐนทร์. “บทความการศึกษา”. สพท. เชียงราย เขต ๓. ๓ ธันวาคม ๒๕๕๐.

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร. **ทำเนียบพระสังฆาธิการ**, ๒๕๕๓. (อัครา).

(๔) สัมภาษณ์ :

พระศรีธีรวงศ์ (สมัย สจจวโร ป.ธ. ๙) เจ้าคณะอำเภอดอนตูม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระประโทนเจดีย์ พระอารามหลวง ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูนิมมานสุนทร (ปิยโร), เจ้าอาวาสวัดวังตะโกสูง ตำบลท่าข้าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

พระมหาปัญญา ปรีชาโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

พระครูวิมลญาณวัฒน์ (เหมียน ญาณโร), เจ้าอาวาสวัดดอนตูม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

พระครูนนทสิริคุณ (สุด), เจ้าอาวาสวัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Allport, Gordon, **Personality : A psychological interpretation**, New York: Holt, 1973.

Broom, Leonard, & Selnick, Philip, **Sociology**, New York : Harper & Row, 1977.

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed (New York: Harper & Row), 1971.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, 1956.

Don Hellriegel. **Management**. third edition, Addison - Wesley Publishing Company.lmc., 1982.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. second edition, California : Science Research Associates, 1995.

Ernest Dale. **Management : Theory and Practice**. New York : McGraw-Hill, 1973.

Fayol, Henri. **General and industrial management**. London : Pittman & Sons, 1964.

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New York : Macmillan, 1947.

- Hutchinson, Jonh G. **Organization : Theory and Classical Concepts**. New York : McGraw-Hill, 1967.
- Koontz, Harold & Cyril O' Donnell. **Principle Of Management : An Analysis of Managerial Fucntions**. New York : McGraw-Hill, 1972.
- Mintzberg, **Strategy Process : Concepts, Contexts, Cases** 3rd ed, New Jersey : Prentice-Hall, 1996.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.

ด้วย พระวุฒิภัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๔๑๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.ศรพล
ม.จุฬาลงกรณ์
๒๘ ก.ค. ๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลฺยาณ Ph.D.

ด้วย พระวุฒิภัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๕๖๖/๖,

๑๕๓.๑.๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๕๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาโยตะ ปยุตโต

ด้วย พระวุฒิภัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอำเภอคอนคม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจ/ขอ
พระมหาโยตะ ปยุตโต
อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย
๑/๗๙๓๔๐๔๘๑๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระวุฒิภัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์วันชัย สุขตาม

ด้วย พระวุฒิภัทร ฉายา อาทโร หัสสประจำตวันนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางสาว
R
15Neat

ภาคผนวก ข.
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาดัชนีสอดคล้อง (IOC) แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา								
๑.	การอบรมพระภิกษุสามเณรในเรื่องพระธรรมวินัยมารยาทการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.	จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	+๑	๐	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓.	การแนะนำอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนาพิธีและการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.	การเทศน์สอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมะโดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายธรรมตามโอกาส	+๑	๐	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๕.	การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนาและอบรมศีลธรรม	+๑	๐	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖.	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗.	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุหรือช่องทางสื่อสาร	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘.	การจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมะจาริกอบรมสั่งสอนแก่ประชาชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๙.	การจัดการให้มีการบรรยายธรรมในงานบำเพ็ญกุศลศพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด								
๑๐.	จัดการอบรมจริยธรรมคุณธรรมแก่เยาวชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๑.	การจัดให้มีการสอนศีลธรรมในโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๒.	การเผยแพร่ศาสนธรรมโดยวิธีการแสดงธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๓.	การเผยแพร่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๔.	การเผยแพร่ธรรมทางวิทยุ โทรทัศน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๕.	การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำ สั่่งสอนประชาชนให้รู้จักดี - ชั่ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๖.	การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๗.	การจัดโครงการเผยแพร่ศาสนธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชน นักเรียน และประชาชนที่สนใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๘.	ส่งเสริมให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรได้มีโอกาสออกเผยแพร่พระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๙.	จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๐.	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	183.9000	283.4724	.4796	.9244
A2	183.7333	282.0644	.4480	.9245
A3	183.8333	283.2471	.3389	.9253
A4	183.6333	282.1023	.4155	.9247
A5	183.8667	283.6368	.2915	.9258
A6	183.4333	281.2885	.3972	.9248
A7	183.8000	281.4759	.3998	.9248
A8	184.4000	282.7310	.4299	.9246
A9	184.4667	284.8782	.3294	.9253
A10	184.3333	274.2989	.6048	.9229
B1	183.6000	279.7655	.5097	.9239
B2	183.9333	283.3747	.3735	.9250
B3	183.9667	289.5506	.1179	.9267
B4	183.6000	283.6276	.4109	.9248
B5	183.9667	276.4471	.4959	.9240
B6	183.6000	275.7655	.5390	.9235
B7	183.8333	278.5575	.5717	.9234
B8	184.0667	279.8575	.5516	.9237
B9	183.9667	280.5161	.4851	.9241
B10	183.9000	275.9552	.5981	.9230

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 20

Alpha = .9227

ภาคผนวก ง.
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๔๑

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๗ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระอาทิตย์ทักทิจ เจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิกัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา
อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ
(พระครูอดุลย์วิมล)

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

สุวิทย์ ธรรมะ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๗

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม

๒๓ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระศรีธีรวงศ์ เจ้าคณะอำเภอดอนตูม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิกัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๔๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา
อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระเดชพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต
ให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก
พระเดชพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่งขอตามทำ

พระศรีธีรวงศ์

พระศรีธีรวงศ์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่พระหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่พระหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์

โทร. ๐๘๙-๒๒๙-๔๑๙๔

ภาคผนวก จ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม”

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

อนึ่ง ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย และผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จึงขอความร่วมมือผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านได้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจะถือเป็นความลับและใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระวุฒิกัทร อาทโร (สระทองแพ)

นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ : สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. อายุ

☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐ ปี

๒. พรรษา

☐ ต่ำกว่า ๕ พรรษา

☐ ๕ - ๑๐ พรรษา

☐ ๑๑ - ๑๕ พรรษา

☐ ๑๖ - ๒๐ พรรษา

☐ ๒๑ - ๒๕ พรรษา

☐ มากกว่า ๒๕ พรรษา

๓. วุฒิการศึกษานักธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี

☐ นักธรรมชั้นโท

☐ นักธรรมชั้นเอก

☐ ไม่มีวุฒินักธรรม

๔. วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓

☐ ป.ธ.๔ - ป.ธ.๖

☐ ป.ธ.๗ - ป.ธ.๙

☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

๕. วุฒิการศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒ : บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทของพระสงฆ์ ในการบริหารงานด้านการเผยแผ่ในกิจการคณะสงฆ์ว่า ท่านปฏิบัติในระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ด้านการศึกษาอบรม)	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	การอบรมพระภิกษุสามเณรในเรื่องพระธรรม วินัยมารยาทการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี					
๒	การแนะนำอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน					
๓	การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนาและอบรมศีลธรรม					
๔	จัดการอบรมจริยธรรมคุณธรรมแก่เยาวชน					
๕	การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนา และอบรมศีลธรรม					
๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา					
	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ด้านการเทศนา)					
๗	การเทศน์สอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมะโดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายธรรมตามโอกาส					
๘	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุหรือช่องทางสื่อสาร					
๙	การจัดการให้มีการบรรยายธรรมในงานบำเพ็ญกุศลศพ					

ข้อที่	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ด้านการเทศนา)	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๐	การจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมะจาริกอบรมสั่งสอนแก่ประชาชน					
๑๑	การเผยแผ่ศาสนธรรมโดยวิธีการแสดงธรรม					
๑๒	การเผยแผ่ธรรมทางวิทยุ โทรทัศน์					
๑๓	ส่งเสริมให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรได้มีโอกาสออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
	บทบาทพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา)					
๑๔	จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๑๕	การเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๑๖	การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำ สั่งสอนประชาชนให้รู้จักดี-ชั่ว					
๑๗	การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด					
๑๘	การจัดโครงการเผยแผ่ศาสนธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชนนักเรียน และประชาชนที่สนใจ					
๑๙	จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา					
๒๐	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม

๑. ด้านการศึกษาอบรม

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๒. ด้านการเทศนา

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๓. ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ภาคผนวก ฉ.
ตารางเครื่องมือรณรงค์

ตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R.V., and Morgan, D.W.

ประชากร	ขนาดของกลุ่ม ตัวอย่าง	ประชากร	ขนาดของกลุ่ม ตัวอย่าง	ประชากร	ขนาดของกลุ่ม ตัวอย่าง
๑๐	๑๐	๒๒๐	๑๔๐	๑๒๐๐	๒๙๑
๑๕	๑๔	๒๓๐	๑๔๔	๑๓๐๐	๒๙๗
๒๐	๑๙	๒๔๐	๑๔๘	๑๔๐๐	๓๐๒
๒๕	๒๔	๒๕๐	๑๕๒	๑๕๐๐	๓๐๖
๓๐	๒๘	๒๖๐	๑๕๕	๑๖๐๐	๓๑๐
๓๕	๓๒	๒๗๐	๑๕๙	๑๗๐๐	๓๑๓
๔๐	๓๖	๒๘๐	๑๖๒	๑๘๐๐	๓๑๗
๔๕	๔๐	๒๙๐	๑๖๕	๑๙๐๐	๓๒๐
๕๐	๔๔	๓๐๐	๑๖๙	๒๐๐๐	๓๒๒
๕๕	๔๘	๓๒๐	๑๗๕	๒๒๐๐	๓๒๗
๖๐	๕๒	๓๔๐	๑๘๑	๒๔๐๐	๓๓๑
๖๕	๕๖	๓๖๐	๑๘๖	๒๖๐๐	๓๓๕
๗๐	๖๙	๓๘๐	๑๙๑	๒๘๐๐	๓๓๘
๗๕	๕๘	๔๐๐	๑๙๖	๓๐๐๐	๓๔๑
๘๐	๖๖	๔๒๐	๒๐๑	๓๕๐๐	๓๔๖
๘๕	๗๐	๔๔๐	๒๐๕	๔๐๐๐	๓๕๑
๙๐	๗๓	๔๖๐	๒๑๐	๔๕๐๐	๓๕๔
๙๕	๗๖	๔๘๐	๒๑๔	๕๐๐๐	๓๕๗
๑๐๐	๘๐	๕๕๐	๒๒๖	๗๐๐๐	๓๖๔
๑๒๐	๙๒	๖๐๐	๒๓๔	๘๐๐๐	๓๖๗
๑๓๐	๙๗	๖๕๐	๒๔๒	๙๐๐๐	๓๖๘
๑๔๐	๑๐๓	๗๐๐	๒๔๘	๑๐๐๐๐	๓๗๐
๑๕๐	๑๐๓	๗๕๐	๒๕๔	๑๕๐๐๐	๓๗๕
๑๖๐	๑๑๓	๘๐๐	๒๖๐	๒๐๐๐๐	๓๗๗
๑๗๐	๑๑๘	๘๕๐	๒๖๕	๓๐๐๐๐	๓๗๙
๑๘๐	๑๒๓	๙๐๐	๒๖๙	๔๐๐๐๐	๓๘๐
๑๙๐	๑๒๗	๙๕๐	๒๗๔	๕๐๐๐๐	๓๘๑
๒๐๐	๑๓๒	๑๐๐๐	๒๗๘	๗๕๐๐๐	๓๘๒
๒๑๐	๑๓๖	๑๑๐๐	๒๘๕	๑๐๐๐๐๐	๓๘๔

ภาคผนวก ซ.
แบบสัมภาษณ์ และรูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม”

สัมภาษณ์	:	
ผู้สัมภาษณ์	:	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	:	ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกภาพและเสียง)
วันสัมภาษณ์	:	
สถานที่	:	

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

คำถาม

๑. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
๒. บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

พระศรีธีรวงศ์ (สมัย สจจวโร ป.ธ. ๙), เจ้าคณะอำเภอดอนตูม วัดพระประโทนเจดีย์

พระครูนิมมานสุนทร (ปิยธโร), เจ้าอาวาสวัดตะโกสุ

พระครูนนทสิริคุณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอดอนตูม วัดลำเหย

พระครูวิมลญาณวัฑฒ์ (เหมียน ภาณธโร), เจ้าคณะตำบลสามง่าม วัดดอนตูม

พระมหาปัญญา ปริณโณ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง

ภาคผนวก ซ.
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติขอรับข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระศรีธีรวงศ์ เจ้าคณะอำเภอดอนตูม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิกัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระเดชพระคุณท่านจึง
ขออนุมัติขอรับข้อมูลจากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เห็นสมควรอนุญาต
พระศรีธีรวงศ์ (สมัน ลีสุภาวโร) เจ้าคณะอำเภอดอนตูม

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโช
โทร ๐๘๔-๕๕๕-๑๔๙๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูนนทสิริคุณ เจ้าอาวาสวัดลำเหย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิภัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูนนทสิริคุณ
เจ้าอาวาสวัดลำเหย
พระครูนนทสิริคุณ
พระครูนนทสิริคุณ
พ.ร.ว. ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๖

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ดร.สุรพล สุธะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท
โทร ๐๘๔-๕๕๔-๑๔๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูวิมลญาณวัฒน์ เจ้าคณะตำบลดอนตูม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิกัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิติ ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุญาต
อนุญาตให้เก็บข้อมูลจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพ

สมเด็จพร
เจ้าอาวาสวัดดอนตูม
พระครูวิมลญาณวัฒน์
พระอาจารย์สมเืองทองดอนตูม

สมเด็จพร
เจ้าอาวาสวัดดอนตูม
พระครูวิมลญาณวัฒน์
พระอาจารย์สมเืองทองดอนตูม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข
โทร ๐๘๔-๕๕๕-๑๔๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาปัญญา ปรีชาโน เจ้าอาวาสทุ่งสีหลง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิกัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุญาต
อนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขออภัยด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระมหาปัญญา ปรีชาโน
เจ้าอาวาสทุ่งสีหลง

พระสงฆ์ วัดไร่ขิง

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺธ
โทร ๐๘๔-๕๕๕-๑๔๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูนิมมานสุนทร เจ้าอาวาสตะโกสูง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระวุฒิกัทร ฉายา อาทโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๑๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูนิมมานสุนทร

เจ้าอาวาสวัดตะโกสูง

พระครูนิมมานสุนทร

ภักดีพงษ์ ทองคงอัม

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

สุรพล สุธะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท

โทร ๐๘๔-๕๕๕-๑๔๕๔

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	พระวุฒิกัทร อาทโร (สระทองแพ)
เกิด	:	๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕
สถานที่เกิด	:	จังหวัดนครปฐม
การศึกษา	:	ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นักธรรมเอก
อุปสมบท	:	๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๘
สังกัด	:	วัดลำเหย ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
หน้าที่	:	ครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดลำเหย ๗๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม